

FOLKETINGSTIDENDE

**FORHANDLINGERNE
I FOLKETINGSÅRET 1984-85**

(136. ÅRGANG)

III

Sp. 3073-4608

S

**J. H. SCHULTZ A/S
KØBENHAVN**

1986

Den næste sag på dagsordenen var:

10) Anden behandling af lovforslag nr. L 26:

Forslag til lov om folkekirkens økonomi.

(Fremsat 10/10 84. Første behandling 17/10 84. Betænkning 5/12 84).

Der var stillet 9 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

§§ 1–3, ændringsforslag nr. 1–3, § 4, således ændret, ændringsforslag nr. 4, § 5, således ændret, ændringsforslag nr. 5, § 6, således ændret, ændringsforslag nr. 6 om en ny affattelse af § 7, § 7 i den nye affattelse, § 8, ændringsforslag nr. 7, § 9, således ændret, §§ 10–19, ændringsforslag nr. 8, § 20, således ændret, §§ 21 og 22, ændringsforslag nr. 9, § 23, således ændret, og §§ 24–28 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

11) Anden behandling af lovforslag nr. L 40:

Forslag til lov om ændring af militær retsplejelov.

(Fremsat 30/10 84. Første behandling 7/11 84. Betænkning 29/11 84).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

§§ 1 og 2

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

12) Forespørgsel nr. F 12:

Forespørgsel til udenrigsministeren:

»Hvordan agter Danmark i FN's generalforsamling og sikkerhedsråd at arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning?«

Af Pelle Voigt (SF) og Albrechtsen (VS).

(Forespørgslen anmeldt 13/11 84. Fremme af forespørgslen vedtaget 16/11 84).

Begrundelse

Pelle Voigt (SF):

Årsagen til, at denne forespørgsel er rejst, er ikke, som nogen måske kunne tro, og som man har kunnet få indtryk af i pressen, spørgsmålet om en enkelt afstemning i FN om en bestemt resolution fremsat af Cuba, DDR og Ungarn om ikke-førstebrug af atomvåben. Nej, forespørgslen her er motiveret og indleveret generelt, inden denne diskussion rejste sig ...

Første næstformand (Knud Østergaard):

Jeg lægger stor vægt på, at man kan høre over hele salen, hvad der siges her fra talerstolen.

Pelle Voigt (SF):

Forespørgslen er indleveret, før denne diskussion rejste sig, af to væsentlige grunde. Den ene er den, at man kan have grund til at være bekymret over, hvorvidt det danske handle- og afstemningsmønster i FN indholdsmæssigt på rimelig vis måtte kunne siges at være i overensstemmelse med folketingsflertallets vedtagelser her i denne sal. Det er der mange gode grunde til at tvivle på, ikke blot det omdiskuterede resolutionsforslag fra Cuba, DDR og Ungarn om ikke-førstebrug af atomvåben.

Den anden og temmelig forbløffende anledning til denne forespørgsel er den offentlige diskussion, som udenrigsministerens udtalelser til pressen om Danmarks plads i FNs sikkerhedsråd afstedkom. Det var jo sådan, at udenrigsministeren ved flere lejligheder fremsatte det synspunkt, at Danmark måske burde afstå fra at indtage sin plads i FNs sikkerhedsråd, fordi der i den øjeblikkelige situation var et flertal i folketinget, som ønskede ført en dansk udenrigspolitik, som udenrigsministeren ikke var enig i.

Vi finder, at den klare internationale forpligtelse, som et medlemskab af sikkerhedsrådet er, også moralsk, er noget, som Danmark ikke alene må påtage sig, men noget, som Danmark må udnytte aktivt og politisk til fremme af nedrustningens og afspændingens sag.

Besvarelse**Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):**

Medlemskabet af FN er som bekendt en af hovedhjørnestenene i dansk udenrigspolitik, og indsatsen inden for verdensorganisationens system har en meget høj prioritet i vor udenrigspolitiske virksomhed.

Dette forhold afspejler den grundtanke i vor udenrigspolitik, som vi traditionelt kalder samarbejdslinjen. Ikke mindst for et land som Danmark med en forholdsvis beskeden størrelse og en meget stærk afhængighed af udveksling med omverdenen må det være et mål i sig selv at fremme udviklingen af et internationalt samfund baseret på retsregler og ordnet samarbejde fremfor militær magt og økonomisk styrke. På den baggrund er jeg tilfreds med, at initiativtagerne til debatten i dag har formet forespørgslen, som de har gjort: »Hvordan agter Danmark i FNs gene-

ralforsamling og sikkerhedsråd at arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning?»

Formuleringen peger på, at spørgsmålet jo netop er, hvad Danmark kan udrette i kraft af bl.a. sikkerhedsrådsmedlemskabet, altså hvad vi kan udrette, og ikke, hvad vi selv kan få ud af det.

Det glæder mig også, at forespørgerne så klart har markeret sammenhængen imellem arbejdet for international afspænding og arbejdet for nedrustning. De to områder er jo forbundne i den forstand, at de internationale spændinger er den væsentligste hindring for nedrustningsbestræbelserne, ganske som aftaler om nedrustningsforanstaltninger er et centralt element i afspændingsbestræbelserne. Jeg skal i denne besvarelse først omtale regeringens mål for arbejdet for nedrustning i FNs generalforsamling og derefter komme ind på, hvordan vi i kraft af vores kommende medlemskab af FNs sikkerhedsråd også i dette organ kan arbejde aktivt for international afspænding.

Det grundlæggende princip for vor deltagelse i generalforsamlingens behandling af nedrustningsspørgsmål er, at vi støtter alle bestræbelser, der kan føre til standsning af våbenkapløbet. Vi arbejder således for konkrete og realistiske våbenkontrol- og nedrustningsaftaler, der kan skabe større sikkerhed, men på et lavere rustningsniveau. Selve nedrustningsaftalerne bliver jo ikke udformet i FNs generalforsamling, men på nedrustningskonferencen i Genève gennem bilaterale forhandlinger eller på anden måde. Men FNs resolutioner kan da yde et nyttigt bidrag til sådanne forhandlinger ved at angive principper, rammer og retningslinjer.

Jeg vil gerne understrege begreberne realistisk og konkret. De indebærer nemlig, at vi ikke støtter de resolutionsforslag, hvis sigte er at føre propagandakrig i FN snarere end at fremme nedrustningssagen. Og det er velkendt, at Østlandene i betydelig grad fremlægger sådanne generelt formulerede forslag, der søger at stille de vestlige lande i et ufordeletagtigt og urimeligt lys, og som ofte er præget af et let gennemskueligt hykleri. Det gælder især spørgsmålet om atomvåben, og det sker jo typisk ved, at man fordømmer den vestlige afskrækkelsesstrategi. Men hvis Vestens strategi skal ændres, så må det foregå ved drøftelser i NATO og ikke i FN.

[Udenrigsministeren]

I mit indlæg på FNs generalforsamling i år kom jeg ind på en række nedrustnings-spørgsmål. Jeg beklagede det seneste års manglende fremskridt og rettede en appel til især USA og Sovjetunionen om at samarbejde om en løsning af de meget vigtige spørgsmål på nedrustningsområdet. Jeg nævnte her specielt forhindring af et våbenkapløb i det ydre rum, et fuldstændigt stop for atomprøvesprængninger, INF- og START-forhandlingerne, fastfrysning af atomvåben, atomvåbenfri zoner, forbud mod kemiske våben og FN-ekspertrapporten om konventionelle våben.

De danske synspunkter er endvidere blevet markeret mere detaljeret gennem vore indlæg i generaldebatten om nedrustnings-spørgsmål i generalforsamlingens første samling, og i dette indlæg blev der givet udtryk for et stærkt håb om en snarlig genoptagelse af forhandlingerne mellem USA og Sovjetunionen om begrænsning af atomvåben.

Danmarks ubetingede støtte til indførelse af et fuldstændigt atomprøvestop og vores aktive medvirken til etablering af et effektivt kontrolsystem blev omtalt. Vi udtrykte endvidere støtte til en effektiv videreførelse af den meget vigtige traktat om ikke-spredning af kernevåben; også atomvåbenfrie zoner blev omtalt, og vi gav udtryk for, at vi gik ind for drøftelser, der havde til formål at etablere en atomvåbenfri zone i Norden i en bredere europæisk sammenhæng og med garantier fra USA og Sovjetunionen.

Hvad angår fastfrysning af kernevåben, blev det nævnt, at den danske regering støttede tanken om, at atomvåbenmagterne skulle nå til enighed om en kontrollerbar fastfrysning af atomvåben og deres fremføringsmidler som et udgangspunkt for forhandlinger om reduktioner.

Videre fremhævede vi vigtigheden af de igangværende forhandlinger om et forbud mod fremstilling og oplagring af kemiske våben, og vi hilste de skete fremskridt velkommen.

Vi gav udtryk for bekymring over risikoen for en udstrækning af våbenkapløbet til det ydre rum og talte til fordel for et forbud imod antisatellitvåben. Endelig fremhævedes betydningen af konferencen i Stockholm om tillid- og sikkerhedsskabende foranstaltninger i Europa.

Det danske indlæg i generaldebatten fremhævede desuden et spørgsmål, som også blev gjort til genstand for et særskilt dansk indlæg, nemlig nedrustning på området konventionelle våben. Som jeg var inde på i min redegørelse ved forespørgselsdebatten her i folketinget den 1. november 1984, er der her tale om et dansk initiativ, som har kørt i et par år i FN. Senest er der fremlagt en ekspertrapport, der analyserer det konventionelle våbenkapløb, og som peger på veje og midler til at iværksætte en nedrustningsproces på dette område. Rapporten fra ekspertgruppen, som jo havde dansk formandskab, er den første samlede fremstilling i FN-regie af problemerne i forbindelse med konventionelle våben. Rapporten er blevet debatteret på den igangværende generalforsamling, hvor den er blevet godt modtaget. Det er lykkedes at opnå enighed om et dansk resolutionsforslag, der anmoder FNs medlemslande om at fremsætte skriftlige bemærkninger til rapporten, og i lyset af disse bemærkninger, vil vi så overveje, hvordan vi kommer videre med sagen.

Dette danske initiativ betyder på ingen måde, at vi ønsker at give lavere prioritet til den nukleare nedrustning, men det er værd at holde sig for øje, at de konventionelle våbens kampkraft er øget meget betydeligt, og at 80 pct. af verdens samlede rustningsudgifter i dag ofres på disse våben. Hertil kommer risikoen for, at en konflikt udvikler sig fra at blive udkæmpet med konventionelle våben til en atomkrig.

Alt i alt er det derfor tilfredsstillende, at det er lykkedes at starte en proces i FN, der koncentrerer opmærksomheden om de sikkerhedsmæssige og økonomiske aspekter af det konventionelle våbenkapløb.

Ud over at have fremlagt dette resolutionsforslag er vi medforslagsstillere til en række andre resolutionsforslag, og det indebærer dels at vi er med til at formulere selve resolutionsteksten, dels at vi markerer vores holdning udadtil mere aktivt end blot igennem stemmeafgivning. I år er Danmark således med til at stille forslag om resolutioner, der drejer sig om forbud mod kemiske våben, nedskæring af militære budgetter, et fuldstændigt stop for atomprøvesprængninger, tillidskabende foranstaltninger, forbud mod inhumane våben, forbud mod fremstil-

[Udenrigsministeren]

ling af spalteligt materiale til våbenbrug samt regional nedrustning.

Før jeg går over til at tale om sikkerhedsrådet, vil jeg gerne nævne spørgsmålet om nedrustning og udvikling. Danmark og de øvrige nordiske lande har gennem en årrække fremmet behandlingen af dette emne i FN. Der er således udarbejdet en rapport, der demonstrerer, hvorledes oprustningen beslaglægger kolossale menneskelige og økonomiske ressourcer, og hvorledes menneskeheden i realiteten står over for et valg, et valg imellem at fortsætte oprustningen eller tilstræbe en bred, økonomisk og social udvikling.

På FNs næste generalforsamling vil man på ny drøfte mulighederne for at skabe en konkret sammenkædning mellem nedrustning og udvikling. Også på dette område vil regeringen fortsætte de danske bestræbelser på at fremme realistiske og nyttige nedrustningsbestræbelser.

Når spørgsmålet herefter er, hvordan Danmark i sikkerhedsrådet kan arbejde aktivt for international afspænding og nedrustning, vil jeg først og fremmest henvise til FN-pagtens artikel 24, hvori det hedder, at FNs medlemslande overdrager sikkerhedsrådet hovedansvaret for opretholdelse af mellemfolkelig fred og sikkerhed og er enige om, at sikkerhedsrådet under udførelsen af sine pligter på grundlag af dette ansvar handler på deres vegne.

FN-pagtens bestemmelser om sikkerhedsrådet afspejler den forhåbning, man nærede i tiden omkring Jaltakonferencen ved anden verdenskrigs afslutning om, at navnlig de fem stormagter, der har permanent sæde i sikkerhedsrådet, skulle kunne arbejde sammen om at forhindre eller standse væbnede konflikter. Denne tanke afspejles f.eks. i de særlige afstemningsregler for sikkerhedsrådet, som tildeler de permanente medlemmer vetoet, samt en række bestemmelser i pagtens kapitel 6 om fredelig bilæggelse af tvister og i kapitel 7 om sikkerhedsrådets indsats med hensyn til trusler mod og brud på freden og aggressionshandlinger.

De mere præcise og detaljerede af disse bestemmelser er aldrig blevet ført ud i livet. Hvad de andre bestemmelser angår, må det også erkendes, at de store forhåbninger, som jo prægede tiden omkring afslutningen af anden verdenskrig, og som jo også kom til at

spille en stor rolle for den sikkerhedspolitiske tænkning i Danmark i de år, er blevet skuffet.

Der har jævnligt været fremført forslag og tanker om reformer af FN-pagtens indhold for at styrke organisationens muligheder på det fredsbevarende område. Det er imidlertid efterhånden blevet almindelig anerkendt, at det, som man har kaldt FNs og sikkerhedsrådets magtesløshed, nok ikke så meget beror på pagtens udformning, men skyldes manglende politisk vilje til at efterleve pagten. Det er jo et forhold, der igen hænger sammen med udviklingen i efterkrigsårene af forholdet imellem stormagterne og jo ganske særligt forholdet imellem USA og Sovjetunionen.

Før man går videre fra denne konstatering, kan der være grund til at understrege, at FN-systemet på trods af de mangler, som vi alle er opmærksomme på, har haft en meget væsentlig betydning, som det selvfølgelig kan være svært at dokumentere konkret. F.eks. overses det alt for ofte, hvilke værdifulde resultater FN har opnået på de økonomiske, sociale og tekniske områder, som jo udgør 80 pct. af FN-systemets virksomhed.

Også når vi holder os til det centrale område, som opretholdelse af international fred og sikkerhed udgør, kan der peges på mange lejligheder, hvor FN i almindelighed og sikkerhedsrådet i særdeleshed har ydet betydelige bidrag. Lad mig helt konkret pege på sikkerhedsrådets resolution 242, der blev til i november 1967 under Danmarks tidligere medlemskab af sikkerhedsrådet og med aktiv dansk medvirken, en resolution, som endnu i dag er et centralt redskab i bestræbelserne på at gøre fremskridt mod en fredsordning i Mellemøsten. Et andet eksempel er resolution 435 fra 1978. Den vedrører Namibia og har dannet grundlag for en ganske vist alt for langvarig indsats af den forhandlingsgruppe bestående af fem vestlige lande, som har bragt Namibiaproblemet meget langt frem mod en internationalt acceptabel løsning, en løsning, hvis gennemførelse vi har begrundet håb om at se i en overskuelig fremtid.

Hovedforudsætningen for, at sikkerhedsrådet kan skabe resultater, vil altid være, at rådet handler med enstemmighed eller i hvert fald med meget bred enighed omfattende de permanente medlemmer. Det er ikke nok at

[Udenrigsministeren]

få vedtaget en resolution, for dens virkeliggørelse vil altid forudsætte en aktiv indsats især fra stormagterne, en indsats, som man kun kan forvente af lande, som føler et medansvar for en beslutning i kraft af deres indflydelse på den og deres støtte til den.

For Danmark, der lægger stor vægt på at styrke FNs og sikkerhedsrådets autoritet, må det derfor være et vigtigt mål at fremme enigheden mellem rådets faste medlemmer. Se, hermed mener jeg ikke, at vi skal søge at indtage en mæglende midterposition mellem USA og Sovjetunionen. Vi er nu engang ikke et neutralt land, men vi er medlemmer af den vestlige alliance, og inden for alliancen har vi altid stået for en afspændingsfremmende politik. Jeg vil heller ikke henfalde til illusioner om, hvor megen indflydelse Danmark kan øve på forholdet mellem stormagterne. Det er naturligvis helt overvejende disse magter selv, der må vise politisk vilje og mod til at udvikle deres indbyrdes dialog om de spørgsmål, der skiller dem, og der kan heldigvis omsider nu spores positive signaler fra begge sider.

Danmark kan imidlertid virke for en forbedring af forholdet mellem sikkerhedsrådets faste medlemmer med hensyn til begge de hovedkategorier af spørgsmål, som giver anledning til spændinger, nemlig dels konflikt-situationer i forskellige dele af verden, dels nedrustnings- og våbenkontrollspørgsmålene.

Inden for FN-systemet frembyder vore muligheder med hensyn til de regionale spørgsmål sig særlig i sikkerhedsrådet, mens arbejdet med våbenkontrol- og nedrustnings-spørgsmålene, som jeg tidligere har omtalt, må foregå i generalforsamlingen og i forskellige andre organer. I sikkerhedsrådet kan vore handlemuligheder først og fremmest vise sig i forhold til de ofte akutte regionale konflikter, som rådet beskæftiger sig med under hovedparten af sin virksomhed.

Det har gennem mange år været et traditionelt dansk synspunkt, at sådanne regionale konflikter og kriser bør ansues og behandles ud fra deres regionale forudsætninger. Vi gør gældende, at regionale konflikter fortrinsvis bør ses som et udslag af spændinger og modsætningsforhold, ofte af økonomisk og social karakter, i de områder, hvor krisen er opstået, og mindre som en konsekvens af et vanskeligt Øst-Vest-forhold. Det vil derfor også være parterne i området, som det må

tilkomme og påhvile at spille hovedrollen og tage initiativet ved udformningen af forslag til regionale løsninger på regionale problemer, og det vil være lettere at løse kriserne, hvis de kan holdes isoleret fra Øst-Vest-forholdet.

Vi skal naturligvis ikke naivt bestride, at regionale konflikter ofte har en sammenhæng med Øst-Vest-forholdet. Vores synspunkt er imidlertid, at sammenhængen som udgangspunkt bør opfattes således, at de regionale konflikter og kriser ses som medvirkende årsager til et spændt Øst-Vest-forhold mere end som konsekvenser af Øst-Vest-forholdet. Det afgørende er, at vi ikke ved en ensidig betragtning af verden igennem Øst-Vest-modsætningens briller bidrager til en blokering af mulige løsninger. Denne tilgang fører ikke alene til en mere konstruktiv behandling af lokale kriser og dermed til lokal afspænding, den fører forhåbentlig også til en forbedring af Øst-Vest-forholdet og dermed til global afspænding.

Jeg skal herefter konkret behandle nogle af de spørgsmål, som kan forventes at blive taget op i sikkerhedsrådet i vores medlemsperiode.

Hvad angår Danmarks beskæftigelse med disse spørgsmål, vil det være fremgået af mine tidligere bemærkninger om vilkårene for sikkerhedsrådets arbejde, at jeg ikke finder det rigtigt at fremsætte nogen generel programerklæring; jeg vil blot fremhæve to grundprincipper. For det første at Danmarks holdning til de politiske spørgsmål, der kommer til behandling i sikkerhedsrådet, naturligvis vil være den samme i sikkerhedsrådet som uden for sikkerhedsrådet. For det andet at vi betragter sikkerhedsrådet som en arbejdsplads, hvor vi på grundlag af danske synspunkter skal producere samarbejde og konkrete resultater. Sikkerhedsrådet er ikke en tribune for fanfareforslag, sikkerhedsrådet er et forhandlingsforum og ikke, sådan som generalforsamlingen er det, et debatforum.

At regeringens udenrigspolitiske holdning vil være den samme i sikkerhedsrådet som uden for dette, gælder f.eks. også med hensyn til vores holdning til apartheidsystemet i Sydafrika. Det er som bekendt dansk politik, at det internationale pres mod Sydafrika bør øges og gøres mere effektivt, og at sikkerhedsrådet snarest bør vedtage bindende økonomiske sanktioner mod Sydafrika som led i

[Udenrigsministeren]

dette internationale pres for apartheidpolitikens afskaffelse ad fredelig vej.

Vi har også – som vi har vist det i gerning – den opfattelse, at den allerede vedtagne våbenembargo nøje bør overholdes, og vi vil løbende holde mulighederne for øje for at styrke embargoen såvel som andre tiltag, der kan tjene til at øge presset på Sydafrika. Disse bestanddele af vor Sydafrikapolitik vil naturligvis danne grundlag for vores arbejde som medlem af sikkerhedsrådet.

Tidligere i min redegørelse fremhævede jeg, at Danmark traditionelt anskuer konflikter og kriser ud fra deres regionale forudsætninger. Denne opfattelse gælder også udviklingen i Mellemamerika, hvor de nuværende kriser oftest har rod i grelle økonomiske og sociale uligheder i de mellemamerikanske samfund. Tingets medlemmer vil vide, at de såkaldte Contadoralande fortsat arbejder for at opnå fredelige løsninger på modsætningsforholdene i Mellemamerika uden ydre indblanding. Det er også velkendt, at Danmark sammen med sine ni EF-partnere yder Contadorabestræbelserne støtte og opbakning, og jeg tror, at hovedvægten i vor politiske indsats over for området også fremover bør lægges dér. Nicaragua har fire gange i indeværende år bragt spørgsmålet om situationen i Mellemamerika op i sikkerhedsrådet. Havde vi været medlem af rådet i år, ville vi naturligvis have lagt de principper, jeg her har redegjort for, til grund for vores holdning.

Konflikten imellem Iran og Irak kan i grunden siges at være et skoleeksempel på den type konflikt, som FN-pagtens ophavsmænd havde i tankerne, da de formulerede pagtens bestemmelser om sikkerhedsrådets rolle med hensyn til genoprettelsen af international fred og sikkerhed. Danmark, som er helt upartisk over for konflikten og har et godt forhold til begge dens parter, vil støtte enhver bestræbelse, der kan fremme afspænding og forsoning i dette område, herunder også sådanne bidrag, som sikkerhedsrådet måtte kunne yde.

Med hensyn til den arabisk-israelske konflikt har sikkerhedsrådet som nævnt tidligere ydet væsentlige bidrag til grundlag for fredsbestræbelserne. Muligvis kan en rolle for sikkerhedsrådet blive aktuell i den danske medlemsperiode. Det element i Mellemøstsituationen, som netop nu er mest aktuelt, også for sikkerhedsrådet, er imidlertid situationen i

det sydlige Libanon. Forhåbentlig kan en tilbagetrækning af de fremmede tropper fra Libanon medvirke til en afspænding i området, som også kan forbedre mulighederne for en bredere fredsproces. En ændring af mandatatet for FN-styrken i Libanon, UNIFIL, er blandt de spørgsmål, som kan komme til behandling tidligt i vores sikkerhedsrådsperiode.

Cypernspørgsmålet har nu i over 20 år været et tilbagevendende spørgsmål på sikkerhedsrådets dagsorden, desværre uden at modsætningsforholdet imellem øens to befolkningsgrupper derved er blevet mindsket. Situationen er blevet yderligere vanskelig som følge af den tyrk-cypriotiske uafhængighedserklæring i november 1983, og dette ensidige skridt gav regeringen anledning til på ny at understrege sin støtte til den cypriotiske republiks enhed, territoriale integritet og uafhængighed.

Endelig er det i det sidste tiår lykkedes at undgå nye krigshandlinger, hvilket især må tilskrives den fredsbevarende FN-styrke, UNIFCYP, hvortil Danmark bidrager med ca. 340 soldater. FN-styrkens mandat skal forlænges af sikkerhedsrådet hvert halve år.

Sammenfattende kan det om konfliktsituationerne og nedrustningsspørgsmålene siges, at bestræbelserne på at opbygge større tillid mellem landene er den helt afgørende opgave, og dette gælder også for arbejdet i FN. Netop med baggrund i FN-systemets brede berøringsflader med alle denne verdens konflikter og interessemodsætninger frembyder der sig inden for rammerne heraf muligheder for at stimulere til en overvindelse af forståelseskløften imellem modstående parter og til en opbygning af tillid, der bl.a. kan bane vejen for egentlig nedrustning og våbenkontrol. Denne tankegang – at bidrage til en positiv proces, hvor større tillid kan danne grundlag for at udbygge et internationalt samarbejde på tværs af traditionelle modsætninger – vil være regeringens målsætning i FN-arbejdet.

Jeg vil gerne til afslutning fremhæve, at de procedurer for kontakt mellem regeringen og folketinget, som følges i almindelighed med hensyn til regeringens udenrigspolitik, naturligvis også vil blive fulgt, når det drejer sig om sikkerhedsrådspørgsmålene. Regeringen ser frem til et konstruktivt samarbejde, som kan sikre bevarelsen af den brede enighed,

[Udenrigsministeren]

som jo altid har bestået her i folketinget om Danmarks FN-politik. Det må være et fælles mål for alle, der støtter FN, at Danmark kan bidrage til en styrkelse af organisationen ved en lødig indsats i organisationens organer. Vores medlemskab af sikkerhedsrådet rummer muligheder, men så sandelig også forpligtelser til at udnytte disse muligheder med ansvar.

Forhandling

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal først takke udenrigsministeren for hans meget omfattende redegørelse for det arbejde for afspænding og nedrustning, som Danmark agter at udføre i FN. Jeg synes egentlig, at det på mange måder var en meget interessant og ganske god redegørelse, som giver et godt billede af, hvor vi står udenrigspolitisk i den nuværende situation.

Udenrigsministerens udtalelser her og udenrigsministerens beskrivelse af det arbejde, Danmark agter at udføre i FN og i FNs sikkerhedsråd, synes jeg egentlig til fulde viser, at det var rigtigt, at man endelig besluttede sig til, at Danmark skulle indtage sin plads i sikkerhedsrådet. I de mange væsentlige verdensbrændpunkter, som udenrigsministeren var inde på i sin tale, kommer vi formodentlig til at opleve ganske afgørende og meget vigtige beslutninger, hvor Danmark gennem sit medlemskab af sikkerhedsrådet kan komme til at spille en vigtig rolle.

Jeg synes, at det hovedsynspunkt, som lå i udenrigsministerens tale vedrørende forholdet mellem Øst-Vest-modsætningen og modsætningen mellem verdens rige og fattige, er rigtig. Jeg synes, det er rigtigt, at man først og fremmest anskuer konflikter i den tredje verden ud fra deres sociale baggrund og prøver at forstå det opgør med udbytning og undertrykkelse, som er i gang dér.

Udenrigsministeren henviste som et fortilfælde for en del af det arbejde, man vil gøre, til det arbejde, Danmark i sin tid under tidligere ambassadør Hans Tabor udførte omkring vedtagelsen af resolution 242. Jeg anser det ikke for usandsynligt, at Danmark også i den kommende sikkerhedsrådsperiode kan komme til at være med til at træffe beslutninger af meget vidtrækkende og væsentlig karakter i forbindelse med situationen i Mellemøsten, og jeg vil håbe, at vi, når den tid

kommer, er i en situation, hvor folketinget og regeringen sammen – eller hvordan det nu måtte træffe sig – vil skabe en situation, hvor Danmarks stemme i FNs sikkerhedsråd nu vil lyde til fordel for det palæstinensiske folks ret til national selvbestemmelse og en egen uafhængig stat som en uadskillelig del af en rimelig Mellemøstenløsning.

Jeg noterede også med tilfredshed den meget stærke tone, der lå i udenrigsministerens fremstilling af den danske sanktionspolitik over for Sydafrika. Det var ikke just de toner, vi hørte, da vi for et stykke tid siden behandlede et beslutningsforslag her i folketinget om dette spørgsmål, men jeg er glad for, at diskussionen øjensynlig har gjort så dybt indtryk på regeringen, at man nu agter at føre denne politik ud i livet også i FN.

Jeg skal endelig sige, at jeg egentlig også synes, at det var meget rigtigt og rimeligt, at udenrigsministeren påpegede, at konflikterne i det mellemamerikanske område skal forstås i deres sammenhæng, skal forstås som et folks opgør med social og politisk undertrykkelse snarere end puttes i æsken med Øst-Vest-konflikten. Jeg håber, at det vil betyde en meget voldsom og en meget tydelig dansk indsats for at forhindre udenlandsk militær indblanding mod nogen stat i det mellemamerikanske område.

Når jeg har sagt dette og udtrykt min tilfredshed med, at Danmark er indtrådt i sikkerhedsrådet, skal jeg samtidig sige, at jeg egentlig stadig er forbløffet over den stribe af udtalelser, der gik forud for, at Danmark påtog sig sikkerhedsrådsmedlemskabet, og over, at udenrigsministeren i den forbindelse kaldte den danske udenrigspolitik, som er vedtaget i dette folketing, særstandpunkter og antydende, at folketingsflertallet måske kunne føle sig fristet til at tvinge regeringen til at føre propagandaforslag frem i FNs sikkerhedsråd. Jeg synes, at det er udtryk for en besynderlig tankegang og en besynderlig opfattelse af forholdet mellem regering og parlament.

Det må da være en hovedopgave for en hvilken som helst regering, der vælger at blive siddende ved regeringsmagten, der vælger at påtage sig også de udenrigspolitiske opgaver, som den pålægges af folketinget, at den fører denne udenrigspolitik aktivt frem i alle de relevante internationale forsamlinger, hvor Danmark deltager, herunder ikke

[Pelle Voigt]

mindst i De Forenede Nationers organer, ved såvel afstemninger i generalforsamlingen og sikkerhedsrådet som ved arbejdet med forskellige andre initiativer. Det, man måske kunne ønske, var, at Danmark i langt højere grad, end det tidligere har været tilfældet, selv tog en række initiativer, at regeringen førte en række af de ting, som folketetinget har vedtaget på det sikkerhedspolitiske område til fremme af afspænding og nedrustning, aktivt frem i form af forslag også i De Forenede Nationer.

Hvis det nu er sådan – og sådan er det tilsyneladende af og til, og udenrigsministeren var lidt inde på det i sin tale, da han omtalte samarbejdsforholdene her i folketetinget mellem regering og folketing i disse sager – hvis det nu er sådan, at regeringen af og til måske har vanskeligt ved at forstå visdommen i eller indholdet af de vedtagelser, som er truffet her i folketetinget, så er det jo faktisk sådan, at vi i grundloven har sikret eksistensen af det rådgivende organ, som hedder det udenrigspolitiske nævn. Efter vores opfattelse må det være sådan, at hvis regeringen føler en berettiget tvivl om, hvorledes f.eks. den dagsorden, folketetinget vedtog den 3. maj 1984, skal forstås, så er det rimelige vel egentlig, at man rådfører sig med det udenrigspolitiske nævn og spørger: hvordan mener folketetingets partier at denne resolution skal forstås?

Det betyder naturligvis ikke, at man får andet end et råd, da det udenrigspolitiske nævn netop er en rådgivende forsamling, men efter vores opfattelse må sådanne råd, og især råd fra et folketingsflertal, tages alvorligt og tages langt mere alvorligt, end vi desværre har set eksempler på i forbindelse med en af de sidste FN-afstemninger. Men jeg vil også sige, at når disse råd skal tages alvorligt, og hvis de skal tages alvorligt, så forudsætter det også, at der er alvor bag. Når man giver råd til regeringen, forudsætter det, at når man som f.eks. i en konkret sag angående en konkret FN-resolution råder regeringen til at undlade at stemme, så mener man det, og så følger man sagen op, hvis regeringen beslutter sig til at tilsidesætte folketingsflertallet. Hvis man ikke er villig til det, bør man måske i virkeligheden overveje at afstå fra at give den slags råd, fordi man meget let skaber en farlig situation, hvor man cementerer et meget, meget ubehageligt princip, nem-

lig dette, at regeringen går forud for folketetinget.

Nu har der i den sidste tid – og formentlig vil man også opleve tendenser til det i diskussionen i dag – været tendenser i den politiske debat i retning af, at nu skal vi holde op med at diskutere sikkerhedspolitik her i folketetinget og i dette land i et langt tidsrum under henvisning til den netop udkomne embedsmandsrapport fra udenrigsministeriet vedrørende den danske sikkerhedspolitik. Det er et synspunkt, som vi har meget vanskeligt ved at forstå.

Vi ville gerne se, på hvilket andet område af den danske politik man ville standse diskussionen på den måde, at man lod nogle embedsmænd udarbejde en rapport om, hvad opfattelsen af den gældende situation på det pågældende område er. Jeg vil gerne se en regering slippe godt af sted med det på det kulturpolitiske område, på det miljøpolitiske område eller på en række andre områder. Jeg synes, det er temmelig enestående, hvis det faktisk skal ske, at vi nu skal opleve det udvalg, der nedsættes i kølvandet på Dyvig-rapporten, som en mølpose, hvori den sikkerhedspolitiske diskussion søges indlagt på ubestemt tid.

Et væsentligt element i denne rapport og også i de bemærkninger, udenrigsministeren kom med heroppefra, var spørgsmålet om Danmarks allianceloyalitet over for NATO. Jeg mener, at udenrigsministeren udtrykte det på den måde, at hvis den vestlige militærstrategi, f.eks. i forhold til førstebrug af atomvåben, skal ændres, skal det netop ske inden for rammerne af NATO, så skal det diskuteres i NATO, og at det er Danmarks opfattelse, at der skal føres en afspændingsfremmende politik inden for alliancen.

På den baggrund vil jeg gerne på forespørgernes vegne fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til i FNs sikkerhedsråd og generalforsamling aktivt at arbejde for afspænding og nedrustning bl.a. ved

at tage initiativer, støtte og fremsætte sådanne forslag, som fremgår af folketetingets vedtagelser, herunder dagsordenen af 3. maj 1984,

[Pelle Voigt]

at afklare tvivlsspørgsmål gennem rådslagning i det udenrigspolitiske nævn samt sideløbende hermed

at opnå størst mulig tilslutning til folketingets vedtagelser blandt de øvrige NATO-lande, bl.a. på de kommende ministerrådsmøder, og på NATOs førstkommande minister-rådsmøde

at fremsætte folketingets forslag om en international traktat mod førstebrug af atomvåben.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen. «

At disse spørgsmål skal diskuteres i NATO som i alle andre internationale forsamlinger er forespørgerne ganske enige i, og vi synes, at det førstkommande ministerrådsmøde i NATO vil være et overordentlig naturligt og væsentligt sted at fremføre det danske forslag om en international traktat mod førstebrug af atomvåben.

Første næstformand (Knud Østergaard):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Lasse Budtz (S):

Den kendsgerning, at Danmark indtræder i FNs sikkerhedsråd den 1. januar 1985, er en god anledning til denne debat, og idet jeg takker udenrigsministeren for redegørelsen, vil jeg gerne understrege, at også for socialdemokratiet har opbakningen bag FN stedse været en af grundpillerne for vores udenrigspolitik.

Danmark kan komme til at yde en betydelig indsats i sikkerhedsrådet, hvortil vi jo i øvrigt er blevet valgt med et stort flertal. Men da sikkerhedsrådet kun indkaldes i konfliktsituationer, som det også er skabt til at behandle, mener vi, at det må være Danmarks opgave som et af de ti medlemslande uden vetoret at forhandle og formidle. Vi skal prøve at være med til at løse problemerne; vi skal ikke skabe dem. Vi kan måske ad diplomatisk vej prøve at være med til at forbedre forholdet mellem supermagterne, men egentlige danske selvstændige initiativer hører til i de øvrige komiteer og i generalforsamlingen.

Det er ikke mindst regionale konflikter, sikkerhedsrådet behandler. Ministeren ser disse konflikter som årsager til det spændte Øst-Vest-forhold mere end som konsekvenser. Jeg er ikke sikker på, at det er rigtigt, så sandt som supermagterne og i hvert fald en af dem har en tilbøjelighed til at mene, at enhver konflikt er opstået som følge af den andens holdning. Det er ofte forkert. Krisernes udvikling er altså ofte en konsekvens af det dårlige forhold mellem Øst og Vest.

Mit forsøg på ligesom ministeren at forklare sikkerhedsrådets opgaver afviser selvfølgelig ikke muligheden af en indsats for nedrustning også i sikkerhedsrådet, men en sådan indsats må efter vor mening i høj grad være afhængig af det udenrigspolitiske handlingsforløb i øvrigt.

Det er i komiteerne og i generalforsamlingen, de egentlige danske initiativer skal tages, og vi finder, at der er taget for få.

Vi har naturligvis studeret udenrigsministerens og ambassadør Ole Bierrings taler i FN, og man har vitterlig omtalt en række af de problemer, som folketingets flertal har peget på i en række vedtagne dagsordener. Jeg nævner et stop for atomprøvesprængningerne, en forhindring af et nyt kapløb med bl.a. kernevåben i det ydre rum, fastfrysning af atomvåben, ønsker om nye forhandlinger om INF- og START-våbnene, forbud mod kemiske våben og spørgsmålet om en atomvåbenfri zone i Norden. Men det vil selvfølgelig ikke komme bag på regeringen, at vi synes, at der har været for mange ord og for lidt handling.

Man har ganske vist været medforslagsstiller, som ministeren vistnok sagde, til resolutioner om de kemiske våben og om et stop for atomvåbensprængninger, men på mange andre områder har man holdt sig tilbage, skønt man utvivlsomt i samarbejde med andre lande kunne have taget initiativer, så der var skabt større forståelse og muligheder for de afspændingsinitiativer, der er opridset i bl.a. 3. maj-dagsordenen. Det havde dog været en ganske naturlig handling, når nu regeringen har besluttet sig for at leve med oppositionsflertallets sikkerhedspolitik. Jeg kender godt motiveringen: det er hensynet til de øvrige NATO-lande. Men vort medlemskab hindrer os efter socialdemokratiets mening stadig ikke i at tage nedrustningsinitiativer alene eller sammen med andre.

[Lasse Budtz]

Socialdemokratiet synes stadig, at regeringen i generalforsamlingen skulle undlade at stemme for den herhjemme berømte L 12-dagsorden stillet af Cuba, DDR og Ungarn, bl.a. fordi et flertal i denne sal har denne opfattelse. Dagsordensforslaget er ganske vist heller ikke efter socialdemokratiets opfattelse ideelt. Dets sigte er ganske vist rigtigt, men det indeholder ikke nogen opfordring til direkte forhandlinger mellem NATO og Warszawapagten, og disse to pagter må selvsagt inddrages i forhandlinger om et internationalt forbud mod førstegangsbrug.

Da folketinget nu har udtalt sig klart til fordel for et sådant forbud, burde regeringen have gjort noget, eventuelt ved at stille ændringsforslag eller eventuelt ved at fremsætte et helt nyt forslag, der imødekom folketingsflertallets anvisninger. Det kunne man godt have gjort, f.eks. med et eller to østlige lande, et par andre vestlige og et par neutrale. En vedtagelse af en sådan resolution ville virkelig have gjort et stort indtryk. Jeg underkender bestemt ikke procedur vanskelighederne, men man kunne da have gjort forsøget.

Uanset at regeringen ikke vil følge et råd fra folketingsflertallet, giver denne uoverensstemmelse efter vores opfattelse imidlertid ikke anledning til at stille regeringen over for et mistillidsvotum, for ærlig talt ville befolkningen ikke kunne begribe, at vi skulle til valg på et spørgsmål om, hvorvidt vi skal undlade at stemme i FN eller ikke. Det ville være det tyndest tænkelige valggrundlag.

Jeg ved godt, at regeringen kom os i møde for én resolutions vedkommende, og det er vi glade for, men det er uhyre betænkeligt, at regeringen negligerer et sikkert folketingsflertals holdning, og det må naturligvis give anledning til overvejelser af den alvorligste art.

Hvilken regering vi end har i de kommende to år, hvor Danmark er medlem af sikkerhedsrådet, vil vi imidlertid blive tvunget til at tage stilling til mange alvorlige problemer i forbindelse med vor stemmeafgivning.

Vi er tilfredse med, at Danmark, forstår jeg, sammen med en række nordiske lande på forhånd har udarbejdet et forslag til sikkerhedsrådet om nye sanktioner mod Sydafrika i et forsøg på at medvirke til, at landets apartheidsystem bringes til afslutning. FNs medlemslande opfordres til på nationalt plan at indstille nyinvesteringer og lån til Sydafrika, stoppe for nye handelsfremstød, ophøre

med alle former for militært samarbejde og indstille atomsamarbejdet. Uanset at også Danmarks handel med Sydafrika er vokset, finder vi alle disse detailforslag rigtige, men vi savner, må jeg sige, et forslag om et stop for enhver form for olieeksport til Sydafrika, det ville virkelig kunne mærkes.

Vi mener også, at regeringen må kunne forøge sine anstrengelser for at formindske svælget mellem den rige og den fattige verden, bl.a. ved at arbejde til fordel for en ny økonomisk verdensorden. Heller ikke her undervurderer vi vanskelighederne bl.a. i forbindelse med den omstillingsproces, som må komme, hvis en økonomisk verdensorden virkelig skal findes.

Danmarks placering i sikkerhedsrådet bør altså ikke hindre os i en aktiv, konstruktiv indsats i FNs andre organer. Jo oftere der tales om muligheden af at skabe atomvåbenfri zoner, gerne som én stor, tillidskabende foranstaltning, desto større er chancerne for at vinde forståelse for folketingsflertallets holdning og derfor også for en zones gennemførelse.

Folketingsflertallet mener jo uanset nuancerne i opfattelserne, at regeringen skal arbejde for ideen i alle internationale forbindelser, og jeg minder om, at min partiformand, hr. Anker Jørgensen, har foreslået, at man kunne afholde en nordisk parlamentarisk konference, hvor spørgsmålet blev gennemdrøftet. Uanset regeringens holdning vil arbejdet med en zones tilblivelse jo blive fortsat.

Dette leder mig til nogle få bemærkninger om udenrigsministeriets sikkerhedspolitiske rapport – den såkaldte Dyvigrapport – der bogstavelig taget intet som helst nævner om de muligheder for at arbejde med nedrustning, der findes også i FNs forskellige organer. Rapporten fastslår ganske rigtigt, uden at den i øvrigt siger noget, som vi ikke har hørt før, at den fundamentale opgave må være at arbejde for et bedre forhold mellem Øst og Vest. Ja vist, men en del af dette arbejde må foregå i FN, for FNs muligheder er, når alt kommer til alt, begrænsede til det, supermagterne kan blive enige om, og jo især på nedrustningsområdet.

Socialdemokratiet vil gå positivt og konstruktivt ind i arbejdet i det udvalg, der med rapporten som udgangspunkt skal beskæftige sig med dansk sikkerhedspolitik – det mang-

[Lasse Budtz]

lede også bare andet, for det er efter vort eget forslag, at udvalget nedsættes. Men vi mangler anvisninger på, hvordan folketingsflertallets holdninger og forslag kan føres ud i livet, bl.a. gennem FN, hvor en del af arbejdet jo helt givet må gøres.

At der også må forhandles med NATO, fastslår jeg gerne nok engang. Dyvigrapporten er et velskrevet katalog over velkendte synspunkter og holdninger, men den mangler anvisninger på, hvordan vi kan komme videre med den politik, som er flertallets her i folketinget. Der står heller ikke noget om alle de andre ting, der er med til at skabe et lands sikkerhedspolitik, de indre sociale forhold f.eks., økonomiens styrke eller mangel på samme, landets stabilitet eller forholdet til udviklingslandene, som vi betragter som en vigtig del af sikkerhedspolitikken, og som i højeste grad har noget med arbejdet i FN at gøre. Men man erkender dog, at alliancens afhængighed af atomvåben er blevet uantageligt stor, og man nærmer sig forsigtigt spørgsmålet om, hvad man kalder en sen brug af atomvåben. I et ganske anseligt omfang vil en del af arbejdet for at nå de mål, der er anvist i 3. maj-dagsordenen, naturligt begynde i FN, men naturligvis må vi hele tiden orientere NATO og orientere os i NATO.

Et positivt træk ved rapporten er, at man helt korrekt finder det vigtigt, at hvert enkelt land er med til at føre en dialog med modparten eller den eller de lande, som opfattes som modparten af nogle. Dette har socialdemokratiet som bekendt hele tiden ment. En del af denne dialog kan føres i FN.

Der vil senere blive rig lejlighed til at diskutere rapporten, og vi vil som sagt gå ind i denne debat og dialog om rapporten med åbenhed og en positiv holdning. Vi vil ved denne lejlighed appellere til regeringen om at føre en aktiv FN-politik, ikke mindst til støtte for afspænding og nedrustning, og som en konsekvens heraf skal jeg på socialdemokratiets vegne tillade mig at fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til sammen med andre nordiske og europæiske lande at føre en aktiv politik i FN og andre relevante internationale organisationer, der forstærker bestræbelserne for afspænding og

nedrustning – først og fremmest på atomvåbenenes område.

I den forbindelse understreges dagsordenen af 3. maj.

Folketinget pålægger desuden regeringen at arbejde for en udligning af skellet mellem den rige og den fattige verden.

Folketinget beslutter at nedsætte et særligt udvalg på 17 medlemmer og stedfortrædere til at behandle foranstående og øvrige elementer, der indgår i regeringens redegørelse om dansk sikkerhedspolitik.

Folketinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.«

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i debatten.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg vil gerne stille hr. Lasse Budtz et spørgsmål allerede på nuværende tidspunkt, for det er efter min vurdering meget afgørende for den videre debat og dens forløb. Hr. Lasse Budtz' og socialdemokratiets dagsorden kunne jeg ikke forstå anderledes, end at den indeholder en reel accept af det, der ske i forbindelse med regeringens beslutning om at trods det flertal i det udenrigspolitiske nævn, som gav et klart råd om at undlade at stemme til resolutionen mod først at bruge atomvåben.

Der står jo i den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden intet som helst, ikke engang en formulering af, at det, regeringen gjorde, var principielt forkert, og da slet ikke det, som der burde stå, nemlig et pålæg til regeringen om at ændre stemmeafgivningen. Desværre har jeg nok opfattet det korrekt, men jeg vil gerne spørge hr. Lasse Budtz, for jeg synes, det er meget vigtigt for udviklingen af denne debat, at det står klart, på hvilket grundlag den dagsorden hviler, som socialdemokratiet har foreslået.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg vil anbefale hr. Albrechtsen at læse referatet af min tale i fortrykket, når det foreligger om relativt kort tid.

Fischer (KF):

Jeg vil gerne først takke udenrigsministeren for en omfattende og indholdsrig redegørelse.

Danmarks FN-politik er normalt – og heldigvis – et område, der samler partierne. Sådan bør det også fortsat være. Danmarks rolle i verdensorganisationen er kun virkningsfuld, hvis den spilles ud fra bred enighed. Vi ville ikke blive taget alvorligt, hvis vores indsats var vaklende eller udtryk for en siksakkurs afledt af interne danske politiske hensyn. Det gælder også det emne, der er til debat her i dag: international afspænding og nedrustning. Det har Danmark en levende interesse i, først og fremmest for at gavne det afgørende: at bevare freden, men naturligvis også for at spare verden for at anvende fortsat større beløb på militære formål.

Vi er altså enige i de overordnede mål, og vi er enige i, at Danmark skal spille en positiv og aktiv rolle i FN. Vort store økonomiske engagement i FNs bistandsarbejde er udtryk for klar og vedvarende dansk opbakning bag FNs bestræbelser for en bedre verden, præget af mindre nød.

Det konservative folkeparti er selvsagt enig i denne linje, og vi har været det siden starten på det danske FN-medlemskab i 1945.

FN er i dag en af de fire grundpiller i dansk udenrigspolitik, de andre tre er EF, NATO og Norden. Vi havde i starten det håb, at FN kunne betrygge vor sikkerhed, men som bekendt fik verdensorganisationen aldrig det magtapparat, der ville have givet FN et virkeligt afskrækkelsesmoment, og som kunne have beskyttet vort land.

Danmark har altså søgt sin sikkerhed på anden måde gennem medlemskabet af NATO, og det har på overbevisende måde sikret vor frihed og fred i samarbejde med andre demokratiske lande. Samarbejdet betyder naturligvis, at vi ikke kan have to sikkerhedspolitiske holdninger, én i NATO, en anden i FN. Vi må også i FN stå for en sikkerhedspolitisk linje, så vi bevarer tillid og troværdighed hos vore allierede.

Men ud fra dette ståsted har skiftende danske regeringer med held kunnet arbejde for fred og afspænding.

Et væsentligt element i dansk FN-politik har været forholdet til den tredje verden, at

mindske spændingerne i Nord-Syd-forholdet. Vi er i forreste række både i absolutte tal og i særdeleshed i forhold til vor størrelse, når det gælder økonomiske bidrag. Det er et håndgribeligt element for at bedre menneskers vilkår, i sig selv en afspændingspolitisk linje.

Udenrigsministeren har på en detaljeret og fyldestgørende måde redegjort for, hvorledes det på en lang række områder er lykkedes for Danmark at gøre sin indflydelse gældende i vigtige FN-forhandlinger om våbenkontrol og nedrustning. Danmark har kunnet spille en rolle som medforlagsstiller vedrørende konkrete skridt til forbud mod forskellige typer af våben. Jeg synes, der er grund til at fremhæve denne aktive danske indsats.

I forbindelse med bestræbelserne for at bevare freden eller inddæmme konflikter bør det understreges, hvor vigtigt det har været, at Danmark har haft både vilje og evne til at stille militært personel til rådighed i en lang årrække for FNs fredsbevarende styrker rundt om på kloden. Vi har al mulig grund til at være stolte over den imponerende indsats, som disse danske FN-soldater har ydet.

Jeg vil også gerne nævne den store danske aktivitet for at omsætte principperne for FNs verdenserklæring om menneskerettigheder til konkrete resultater for det enkelte menneske. Det arbejde, som udenrigsministeren og den danske FN-mission står midt i nu med hensyn til oprettelse af en stilling i FN som menneskerettighedshøjkommissær for bl.a. at gøre en indsats mod grusom behandling af mennesker, fortjener stor anerkendelse. Netop de mange grusomheder, vi i de seneste ti år har været vidne til rundt om på Jorden, er i sig selv en medvirkende årsag til spændinger mellem landene.

FN har behov for mere effektive midler til at kunne gribe ind til støtte for nødlidende civile i borgerkrige og andre konflikter, hvor hjælp udefra blokeres.

I store konfliktsituationer er FN ofte lammet af supermagtsuenigheden. Den løses næppe i FN. Som Dyvigrapporten påpeger: Øst-Vest-problemet står som sådan ikke på FNs dagsorden. Men vi har vel alle grund til at nære berettiget håb til de kommende møder mellem USAs og Sovjets udenrigsministre. I søndags talte Pravda om, at der var lys for enden af tunnelen; jeg synes ikke, vi skal tage glæden fra Pravda.

[Fischer]

Men i FN-sammenhængen kan, som vor udenrigsminister netop har understreget, en aktiv politik for at inddæmme lokale konflikter i sig selv bidrage til at gøre Øst-Vest-forholdet mindre risikofyldt. I de kommende år er Danmark medlem af sikkerhedsrådet. Dansk politik kan her naturligvis ikke ses isoleret. Ligesom de øvrige medlemmer af rådet repræsenterer vi også, om end uformelt, et landområde, først og fremmest det vesteuropæiske.

Vi skal derfor ikke føre isoleret dansk politik. Isolerede lande i FN udretter ikke meget, og vi ville klart stå alene, hvis vi begyndte at spille med på useriøse eller propagandistiske forslag.

I det hele taget må det være et vigtigt mål for Danmark at bidrage til, at de fremsatte forslag bliver mere substansprægede, at landene pålægger sig selv mere selvdisciplin og dermed bidrager til at højne respekten for FNs arbejde.

Vi skal som sagt i samklang med de tre andre grundpiller i dansk udenrigspolitik: vort medlemskab af EF, af NATO og det nordiske sammenhold, der præger vor identitet i verden, udføre et aktivt stykke dansk arbejde i FN om en åben og positiv linje for verdenssamfundets grundprincipper.

Vi ser i disse dage en nærmest national manifestation i forbindelse med hjælpen til de sultne i Afrika, et udtryk for medmenneskeligt ansvar. Det stemmer godt overens med den hidtidige danske FN-politik, som debatten her i dag forhåbentlig vil skabe fortsat samling om.

Det konservative folkeparti tager udenrigsministerens redegørelse til efterretning. Vi værdsætter dens lodighed og den fremadrettede linje, der understreger, at Danmarks rolle i De Forenede Nationer først og sidst skal være præget af langsigtede udenrigspolitiske mål.

Bjørn Elmquist (V):

I disse måneder er det fire årtier siden, at FN blev dannet, og dengang knyttede der sig store forhåbninger til verdensorganisationens fremtid – man talte om forståelse, samarbejde og fred mellem nationerne, fredelig bilægelse af tvister, respekt for menneskerettigheder, udligning af økonomiske og sociale for-

skelle verden over. Dette var og er stadig de stolte mål for FN-organisationen.

Jeg skal ikke nu og her prøve at gøre en omfattende status over FN-samarbejdet og FNs resultater, for det er jo ikke en debat om FN som sådan, vi har her i dag, men alligevel finder jeg det på sin plads i ganske få ord at få fastslået mit partis mere principielle opfattelse af, hvor FN står i dag, og hvor en indsats kan trænge sig på; det har nemlig direkte betydning for de spørgsmål, som forespørgslen i dag rejser.

Lad mig først understrege, hvad der vel er en rimelig udbredt enighed om, at FN i dag har mange svagheder og mangler. Mange forslag, mange debatter, ja, også mange af vedtagelserne bærer for meget præg af, hvad jeg vil tillade mig at kalde spil for galleriet. Der er paradeforslag, paradedebatter og paradebeslutninger, oftest alene motiveret af propagandahensyn. En stor del af disse aktiviteter iscenesættes af Østlande og af visse lande fra den tredje verden, som ikke engang selv lever op til, hvad jeg vil kalde almindelige demokratiske standarder, heller ikke hvad respekt for menneskerettigheder angår.

Dertil kommer, at en stor del af de seriøse beslutninger, som ind imellem vedtages, ikke i praksis efterleves, når det kommer til stykket. Man kan godt pege på strukturelle og vedtægtsmæssige forhold i FN-systemet, der er medvirkende til denne tingenes tilstand, men problemet ligger i realiteten i mangelen på politisk vilje hos medlemsstaterne til at bakke FN-tanken op.

Når alt dette er sagt, må jeg også slå fast, at FN-samarbejdet alligevel har sin ganske væsentlige betydning. Som udenrigsministeren påpegede, er der værdifulde resultater opnået på de økonomiske, sociale og tekniske områder, som jo udgør 80 pct. af FN-systemets virksomhed.

Hvad spørgsmålet om at opretholde fred og sikkerhed angår, er der også her helt uafviseligt fra tid til anden opnået konkrete resultater. Der er af tidligere ordførere og af udenrigsministeren nævnt eksempler herpå; dem skal jeg ikke stå her og gentage.

Man kan stille det spørgsmål, hvordan verden mon ville have set ud i dag, hvis FN ikke havde eksisteret, og her er det i hvert fald vor opfattelse, at alternativet – en verden uden det globale forum, som FN er –

[Bjørn Elmquist]

bestemt ikke ville have større udsigter til fred og forståelse mellem landene.

Mulighederne for via en dansk indsats i FN – det være sig i generalforsamlingen eller her fra 1. januar 1985 i sikkerhedsrådet – at arbejde for afspænding og nedrustning er på én og samme tid ganske store og ganske beskedne. De er store i den forstand, at der er meget at tage fat på og rammerne er vide. Den globale sammenhæng mellem på den ene side udvikling, økonomiske og sociale fremskridt, sygdom, sundhed, sult, overflod, rigdom, fattigdom, overbefolkning og faldende befolkningstal og på den anden side nedrustning, afspænding, stabilitet og fred, som vi ofte sammenfatter i betegnelsen Nord-Syd-problemerne, er til stede netop i FN-organisationen. Her er der meget, Danmark kan gøre, meget, Danmark har gjort og i fremtiden skal gøre endnu mere af; jeg skal bare henvise til den debat, vi havde for halvanden uges tid siden her i folketinget om situationen i Afrika, specielt i Etiopien. Samtidig er muligheden for Danmark for at få gennemført reelle forbedringer alligevel, som jeg sagde før, ganske beskedne. Dels er vi et lille land, dels mangler FN som sagt effektivitet. At det er svært, ved vi af erfaring, men netop af den grund må vi ikke på forhånd opgive.

Så er der også Øst-Vest-problemerne, der, som vi så ofte har sagt, ikke må overskygge Nord-Syd-spørgsmålet. At de alligevel ofte gør det, er der kun alt for mange letforståelige årsager til. Det, som nu og her virker mest truende for f.eks. mange danskere, er konfrontationen mellem Øst og Vest. Det er den, mange frygter i ordets egentligste forstand kan eksplodere mellem hænderne på os. Derfor er det specielt i den sammenhæng, at nedrustning, afrustning og afspænding påkalder sig opmærksomhed.

Også her har FN's og Danmarks indsats i FN helt naturligt en central rolle; det fremgår klart af vort lands hidtidige arbejde i FN. Mit parti har stedse givet tilslutning til, at Danmark i FN-generalforsamlingen behandler nedrustningsspørgsmål og her støtter alle bestræbelser, der kan føre til standsning af våbenkapløbet. Vi er helt enige, som ministeren sagde det, i, at nøgleordene er konkrete og realistiske bestræbelser.

Også i venstre beklager vi det seneste års manglende fremskridt med hensyn til ned-

rustning, og vi deltager i appellen til især USA og Sovjetunionen om at forhandle og samarbejde; det gælder på en række konkrete punkter på det atomare område, det gælder også spørgsmålet om at forbyde kemiske våben, og det gælder om at fastholde og udbyde det danske initiativ, som nu har kørt i et par år i FN vedrørende nedrustning på området konventionelle våben.

Alt dette bør Danmark fortsætte med at arbejde for i FN, men én ting ønsker vi i venstre at slå fast med syvtommersøm: Danmarks sikkerhedspolitik hviler på vort NATO-medlemskab, og initiativer på dette område ønsker vi fortsat indpasset i den sammenhæng. Vi vil ikke være med til ensidige danske initiativer på dette felt f.eks. i FN. Dette har for os ikke så meget at gøre med, om vi må det ene eller det andet for det ene eller andet medlem af NATO. For os er det helt afgørende, at det ville fjerne Danmarks grundlæggende sikkerhedspolitiske principper, hvis vi foretog sådanne ensidige skridt. Vi mener, at det tjener hensynet til vort lands frihed, tryghed og forsvar bedst, om vi fortsat lader tyngdepunktet i dansk sikkerhedspolitik, specielt i Øst-Vest-forholdet, ligge i NATO-samarbejdet.

I denne sammenhæng skal jeg tillade mig at udtrykke ønske om, at vi med den ekspertbetænkning, som for en uge siden blev sendt af udenrigsministeren til folketinget om Danmarks sikkerhedspolitiske situation i 80'erne, kan få gang i en seriøs, grundig og kompetent politisk overvejelse af vort lands fremtidige kurs.

Der har været talt meget om at få skabt rammerne for disse overvejelser gennem et særligt udvalgsarbejde her i folketinget. Denne forespørgsel bør kunne ende i en formel beslutning om at nedsætte udvalget, så arbejdet kan komme i gang.

Jeg tror og håber på, at folketingets partier vil gå til dette arbejde med alvor og ildhu. Her er bestemt ikke, som ordføreren for forespørgerne var inde på, tale om at putte noget i nogen mælse. I venstre mener vi, uden at jeg skal tage forskud på resultatet af udvalgsarbejdet, at det ville være bedst, om vi på ny kunne vende tilbage til det traditionelle brede samarbejde om Danmarks sikkerhedspolitik. Det vil kunne bringe en afslutning på det besynderlige partipolitiske spil, vi en gang imellem må overvære, om, hvad Danmark

[Bjørn Elmquist]

bør gøre i FN om det ene og det andet forslag, og dette udvalgsarbejde vil kunne styrke Danmarks mulighed for at arbejde aktivt i FN for de mål, som forespørgerne netop har spurgt om.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil først sige til hr. Lasse Budtz, at han har fuldstændig ret i, at det ville have været en vanvittig situation, om Danmark var blevet kastet ud i et valg på spørgsmålet om, hvorvidt vi skulle undlade eller stemme imod i FN, men ansvaret for den situation ville have været statsministerens og ikke socialdemokratiets. Socialdemokratiet kan ikke udskrive valg. Det har det kunnet mange gange, men sådan er det ikke for øjeblikket. Det er måske derfor, at der er opstået disse forviklinger inde i hovedet på nogle ledende socialdemokrater.

Ansvaret er statsministerens, og hvis statsministeren ville foretage – og her kan vi ikke finde parlamentarisk udtryk til en karakteristik af handlingen – en sådan handling at udskrive valg, fordi folketinget pålægger regeringen at undlade at stemme i stedet for at stemme imod til en bestemt resolution i FN, gad jeg nok se, hvordan befolkningen ville reagere på en så fantastisk handling. Derfor er jeg også helt overbevist om, at statsministeren ikke ville have gjort det, og at socialdemokratiet blot har ladet sig skræmme, måske også har ønsket at lade sig skræmme; det kan da godt være, at der har været sådan noget med inde i billedet.

Ellers vil jeg vende mig til udenrigsministerens tale, og jeg vil egentlig sige tak for meget i talen, som – det vil måske ryste udenrigsministeren lidt – SF meget vel kan skrive under på. Jeg synes ligesom hr. Pelle Voigt, at det i mange henseender var en god tale, og derfor – for at der ikke skal opstå misforståelser – vil jeg kun koncentrere mig om det, som jeg er uenig med udenrigsministeren om.

Udenrigsministeren sagde, at Danmark ikke er noget neutralt land, og det er jo rigtigt – Danmark er medlem af en alliance. Men spørgsmålet er, om det skal betyde, at Danmark bare skal føre blokpolitik, for blokpolitik fører til en helt unuanceret international debat; en underordning under en blokdisciplin tvinger til tavshed og fører til,

at man ikke tager stilling ud fra saglige hensyn – altså ud fra de fortrin eller ulemper, der findes i bestemte forslag og foranstaltninger – men at man tager stilling ud fra blokdisciplinen, som i vid udstrækning bestemmes af de stærkeste magter inden for blokken. Det er noget, der gælder inden for vores blok, og det er også noget, der gælder inden for den modstående blok.

Der er her i folketinget inden for de sidste to år sket en række brud – dagsordenen af 3. maj 1984 er et af de vigtigste eksempler på det – ikke med blokken eller alliancen, hvad man nu vil kalde den, men med den underordning under blokdisciplinen, som vi ellers havde været vant til, brud med den tavshed, som underordningen havde ført til.

Disse brud er accepteret, og det er egentlig interessant at iagttage regeringens reaktion på visse punkter – jeg tænker her på fastfrysningensresolutionen i FN foreslået af Sverige og Mexico. Oprindeligt har Danmark stemt imod. Så blev regeringen overtalt – eller nogle ville måske sige truet – til at undlade at stemme, og sidste gang stemte regeringen for fastfrysningensresolutionen, selv om fastfrysningensprincippet aldeles ikke er godkendt af NATO, men tværtimod på ingen måde er med i NATOs egne nedrustningsoplæg og direkte undsagt af stormagterne inden for NATO. Jeg er da glad for, at regeringen kunne gøre det, og at den gjorde det. Derfor spørger man sig selv: hvorfor kan man så ikke også gøre det på andre felter? Hvorfor bremser man op, når det drejer sig om dette spørgsmål om ikke-førstebrug af atomvåben, hvor det var helt klart, at dagsordenen af 3. maj 1984 sagde, at Danmark skulle arbejde for en international aftale om en sådan ikke-førstebrug?

Nu lå der altså i FN et forslag herom, og så stemte Danmark imod. Man havde tre begrundelser: for det første, at forslaget kom østfra, og så er det, at blokdisciplinen kommer ind i billedet. Det var et held for fastfrysningensresolutionen, at det var et svensk-mexicansk forslag. Når forslaget kommer østfra, skal man stemme imod. Hvis de derovre stiller forslag ovre i FN om, at man skal vedtage, at 2 og 2 er 4, vil Danmark måske undlade at stemme, fordi det er en banalitet, man vil aldrig stemme for det, men man vil formodentlig stemme imod, fordi det nok i

[Gert Petersen]

virkeligheden er løgn, at 2 og 2 er 4, siden de nu foreslår det derovrefra.

Den næste begrundelse var, at forslaget strider mod NATO-strategien. Ja men hvis dette forslag – og jeg skal om et øjeblik komme tilbage til, hvad der stod i den pågældende resolution – strider mod NATO-strategien, gør dagsordenen af 3. maj det også. Dagsordenen af 3. maj pålægger regeringen at arbejde for en international aftale om ikke-førstebrug. Jeg er meget vel bekendt med, at de fleste andre stater i NATO og NATO selv, hvis man kan bruge det udtryk, har den opfattelse, at der ikke er brug for en sådan international aftale, man har tværtimod afvist den, men det er altså ikke desto mindre, hvad dette folketings flertal har pålagt regeringen at arbejde for. Bruddet med NATO-strategien ligger allerede i den vedtagelse, der blev foretaget den 3. maj.

Så siger man, at sagen i hvert fald bør rejses i NATO, inden man rejser den andre steder, og der kan være en vis rimelighed i, at man først går derhen, hvor førstebrugsstrategien spiller en stor rolle. Når vi er med i alliancen og vi vil have afskaffet denne førstebrugsstrategi, var det måske rimeligt at henvende sig først dér. Har man gjort det? Hvornår har regeringen rejst spørgsmålet om forhandlinger om en international aftale, herunder mellem NATO og Warszawa-pagten, om ikke-førstebrug af atomvåben i NATO? Det er et konkret spørgsmål til udenrigsministeren. Hvad har regeringen gjort for at få det synspunkt igennem i NATO? Det vil jeg meget gerne have at vide.

Sådan som 3. maj-dagsordenen var formuleret, burde Danmark have stemt for resolutionen i De Forenede Nationer eller i hvert fald ikke imod, og det var da interessant nok også den fortolkning, altså at Danmark ikke måtte stemme imod og skulle undlade at stemme, som blev anlagt i det udenrigspolitiske nævn af netop de partier, som her i folketinget vedtog 3. maj-dagsordenen – og de må vel have vidst bedst, hvad det var, de skrev, og hvad de stemte for – og de fortolkede den sådan, at Danmark som følge deraf måtte undlade at stemme til resolutionen i De Forenede Nationer.

Et par ord om selve resolutionen i De Forenede Nationer. Det er en moderat resolution. Den har to hovedelementer. For det første efterlyser den ensidige erklæringer fra

alle fem stormagter om, at de skal give afkald på førstebrug af atomvåben, og siger:

»Dette vil være en betydningsfuld vej til reduktion af faren for atomkrig.«

Om dette vil jeg sige, at det kan begrunde en undladelse, hvis vi ser på det ud fra 3. maj-dagsordenen her i folketinget, som ikke taler om ensidige erklæringer. Man kan også have sine tvivl om betydningen af disse ensidige erklæringer – det er heller ikke noget, jeg er voldsom begejstret for, selv om jeg tror, det har en psykologisk positiv betydning – men stemme imod kunne dette dog ikke begrunde, så meget desto mindre som det andet hovedpunkt i resolutionsforslaget gik ud på, at den permanente nedrustningskommission skal overveje, »consider« på engelsk – der er ikke engang tale om, at den nu blev forpligtet til at gøre det og det – »udarbejdelsen af et internationalt juridisk bindende instrument«, der forpligter til ikke-førstebrug, altså den internationale traktat, som der tales om i dagsordenen af 3. maj herfra, foreslået af socialdemokratiet.

Der er tale om et fantastisk sammenfald, og som sagt kan det andet element begrunde, at man undlader at stemme og ikke stemmer for, hvis vi altså tager ordene meget, meget strengt efter deres pålydende, men det kan ikke begrunde, at man stemmer imod. Der er tale om, at regeringen her handler imod de anvisninger, som folketinget gav regeringen den 3. maj og – Herren hjælpe os – oven i købet med godkendelse af det socialdemokrati, som gav regeringen de anvisninger, men det må blive en sag mellem socialdemokratiet og dets vælgere på et eller andet tidspunkt.

Spørgsmålet om ikke-førstebrug af atomvåben er et meget centralt spørgsmål for reduktion af atomkrigsfaren. Den centrale betydning heraf blev første gang påpeget af ledende NATO-politikere i USA – jeg er så frisindet, at jeg ikke mener, det bliver ringere af, at det var ledende NATO-politikere i USA, der påpegede det; de er ganske vist i opposition til Reagan, og det er måske det, der er galt – og derfor mener jeg, at Danmark nu i medfør af dagsordenen af 3. maj må tage sagen op i NATO og må følge anvisningerne i FN, begge dele. Jeg synes ærligt talt, at socialdemokratiet anstændigvis burde tage sin dagsorden tilbage – ingen kan have noget imod den, for det er da ikke løgn,

[Gert Petersen]

hvad der står i den, men den siger ikke noget nyt – og støtte kravet om, at regeringen tager sagen op i NATO og følger folketingets anvisninger i De Forenede Nationer.

Stinus (RV):

Det er usædvanligt, at folketinget har en debat om Danmarks FN-politik. Det burde det ikke være, eftersom medlemskabet af FN er en af hovedhjørnestenene i dansk udenrigspolitik. Hertil kommer, at behovet for debatter om Danmarks politik i FN nok er blevet større, i takt med at denne politik i øget omfang influeres af vor deltagelse i det europæiske samarbejde i en udstrækning, som går langt ud over f.eks. NATO-medlemskabets indflydelse. Baggrundsmateriale for kvalificerede folketingsdebatter om FN-politikken findes jo i de udførlige årlige beretninger fra FNs generalforsamling suppleret med de ugeberetninger, som folketinget løbende modtager, når generalforsamlingen er inde.

Debatten i dag skal dreje sig om Danmarks muligheder inden for et afgrænset område af FN-politikken, nemlig afspænding og nedrustning. Til gengæld er det jo et område, der må siges at være FNs vigtigste. I selve FN-pagten hedder det i kapitel I, artikel 1: De Forenede Nationers formål er at opretholde mellemfolkelig fred og sikkerhed.

I Dyvigrapporten om Danmarks sikkerhedspolitiske situation i 1980'erne siges det, at det må anses for særdeles vigtigt, at det internationale samfund i form af FN-maskineriet engagerer sig i nedrustnings- og våbenkontrolbestræbelser, men ellers beskæftiger Dyvigrapporten sig ikke meget med FN. I den del af Dyvigrapporten, som jeg vil kalde den historiske, hedder det meget kort, at meget hurtigt efter krigsafslutningen dannede den opfattelse sig, at FN ikke i overskuelig fremtid ville kunne udfylde rollen som garant for den internationale sikkerhed og dermed for det enkelte lands frihed og selvstændighed. Netop på denne opfattelse har Danmark siden 1949, da vi tilsluttede os Atlantikpagten, baseret sin udenrigspolitik, hvilket dog ikke har været ensbetydende med, at FN er afskrevet som fredspolitisk instrument.

At Danmarks FN-politik ikke er uden interesse, har vi netop oplevet et eksempel på med diskussionen om vor stillingtagen til et

resolutionsforslag om afkald på førstegangsbrug af kernevåben.

Det radikale venstre gav regeringen det råd at stemme for dette resolutionsforslag. På baggrund af resolutionsforslagets tekst finder vi fortsat, at det var et rigtigt råd, og vi beklager stærkt, også af principielle grunde, at regeringen ikke fulgte det. De resolutioner, som vedtages af FNs generalforsamling, er ikke bindende for medlemslandene, men den omstændighed at regeringen stædigt fastholder sin egen indstilling om at stemme imod den pågældende resolution, viser jo, at også regeringen tillægger FN-resolutionerne en betydning. Betydningen ligger først og fremmest i det opinionsdannende, og der findes i FNs historie mange eksempler på, at resolutioner, som vedtages år efter år, får større og større betydning.

Det radikale venstre er altså ikke enig med regeringen i den stilling, Danmarks FN-delegation tog til resolutionen om afkald på førstegangsbrug af atomvåben, men hvis vi gennemgår Danmarks stemmeafgivning på nedrustningsresolutioner som helhed, er der i det store og hele grund til at være tilfreds. Hvis man ser på afstemningsmønsteret på nedrustningsresolutioner på FNs generalforsamling i 1983, kan man konstatere, at Danmark ud over de ni resolutioner, som blev vedtaget ved consensus, stemte for 23 resolutioner, imod 7 og undlod at stemme til 13. USA stemte imod 28 af disse resolutioner, for 6 og undlod at stemme til 9. Ud af de 23 tilfælde, hvor Danmark stemte for en nedrustningsresolution, stemte de øvrige NATO-lande undtagen Grækenland imod i 4 tilfælde og undlod at stemme i 7.

Jeg nævner dette for at understrege, at det radikale venstre er opmærksom på, at Danmark i FN ikke ukritisk stemmer som de øvrige NATO-lande eller EF-lande for den sags skyld.

Det er også værd at notere sig, at Grækenland som regel forholder sig mere positivt til nedrustningsresolutioner end de øvrige NATO-lande, og at Holland gør det i mange tilfælde. Til gengæld bør man også notere sig, at foruden USA skilte både England og Frankrig og i enkelte tilfælde også Italien, Vesttyskland og Belgien sig ud fra de øvrige NATO-lande ved at være mere afvisende over for nedrustningsforslag. Dette med den

[Stinus]

manglende NATO-solidaritet i forbindelse med afstemninger i FN går altså begge veje.

Mens vi således ikke er specielt bekymrede over Danmarks stemmeafgivning, synes vi, det giver grund til eftertanke, at der ud af 52 nedrustningsforslag på FNs sidste generalforsamling kun var 9 fremsat på initiativ af et eller flere vestlige lande. Dette forhold kan der nok være grund til at se nærmere på. Vi glæder os over, at Danmark i år er medforslagsstiller til så mange nedrustningsresolutioner, men vi opfordrer til flere konkrete danske initiativer på dette område, f.eks. til opfyldning af den dagsorden, som blev vedtaget af folketinget den 3. maj i år, gerne i samarbejde med de øvrige nordiske lande eller med et eller flere NATO-lande eller lande inden for EPS-samarbejdet, men vi opfordrer til danske initiativer.

Danmarks forestående medlemskab af FNs sikkerhedsråd for første gang siden 1967 har øget forventningerne til den rolle, Danmark kan spille i FN. En del af disse forventninger er urealistiske og skyldes utvivlsomt manglende kendskab til, hvordan FN og i særdeleshed sikkerhedsrådet arbejder.

Dette er ikke udtryk for, at der efter vor opfattelse ikke frembyder sig nye muligheder på grund af medlemskabet af sikkerhedsrådet, men disse muligheder er nok mere begrænsede, end mange forestiller sig. Vi vil gerne pege på nogle af de muligheder, der er, i håb om at regeringen vil udnytte disse muligheder til det yderste. Vi tror, der lyttes mere til et land, som er med i sikkerhedsrådet, også når dette land taler i generalforsamlingen og deltager i den korridorsnak, som er så væsentlig i FN-sammenhæng. Vi tror også, at Danmark i de to år, vi skal være med i sikkerhedsrådet, kan tale med større vægt inden for NATO og EPS.

Det er da udmærket, at den danske ambassadør i FN-generalforsamlingens 1. udvalg kraftigt opfordrer USA og Sovjetunionen til snarest at genoptage de afbrudte forhandlinger i Genève og til at indlede drøftelser med henblik på en forhindring af våbenkapløbet i det ydre rum, men et sådant indlæg i FN er uden betydning, hvis det ikke lige så kraftigt følges op inden for NATO-alliancen og direkte over for USA.

Vi må også hele tiden overveje, om der er tilstrækkelig nytænkning og dristighed i dansk FN-politik med hensyn til afspænding

og nedrustning. Den årlige instruktion til den danske delegation til FNs generalforsamling er fortrolig, og det er rigtigt, mener vi, men man afslører næppe nogen hemmelighed ved at sige, at det ikke er forslag om dristige afspændings- og nedrustningsinitiativer, som præger den.

Jeg vil gerne som noget positivt fremhæve det danske initiativ til en studie vedrørende konventionelle våben, som meget vel kan vise sig at være et første skridt i retning af konkrete nedrustningsforhandlinger på dette område, altså et eksempel på, at det kan lade sig gøre at tage initiativer, som kan føre til noget, men vi skal have flere af dem.

Når jeg før talte om de urealistiske forventninger til Danmarks muligheder i sikkerhedsrådet, hænger det sammen med den måde, sikkerhedsrådet arbejder på. I FN-pagten artikel 28 hedder det: »Sikkerhedsrådet afholder periodiske møder«. Der kunne komme noget godt ud af sådanne regelmæssige møder, som det også blev påpeget af de nordiske landes regeringer i et brev til FNs generalsekretær den 10. juni sidste år, men kendsgerningen er, at det eneste møde af den art indtil da fandt sted på finsk initiativ i 1970. Sikkerhedsrådet mødes ikke regelmæssigt for at drøfte den internationale situation, men der foregår dog nu visse uformelle drøftelser blandt sikkerhedsrådets medlemmer netop med henblik på at øge rådets muligheder for mere effektivt at varetage sine opgaver som stipuleret i FN-pagten, at arbejde for fredelig bilæggelse af tvistigheder og at træffe forholdsregler over for trusler mod freden, fredsbrud og angrebshandlinger.

Vi opfordrer regeringen til gennem Danmarks deltagelse i disse uformelle møder at gøre alt for at styrke generalsekretærens bestræbelser på at styrke sikkerhedsrådets muligheder for at kunne udføre sine funktioner i henhold til FN-pagten. Bortset fra disse uformelle møder indkaldes sikkerhedsrådet kun, når begivenhederne kræver det, dvs. når en konflikt er umiddelbart forestående eller allerede brudt ud.

Vi er enige med regeringen i, at det næppe inden for sikkerhedsrådets rammer vil være muligt direkte at komme med selvstændige initiativer på afspændings- og nedrustningsområdet. En styrkelse af sikkerhedsrådet vil imidlertid kunne virke i den rigtige retning, og vi opfordrer derfor igen regeringen til at

[Stinus]

udnytte alle de muligheder, der er for at arbejde i den retning. Dette vil også være en politik, som vil kunne opnå fuld tilslutning fra de øvrige nordiske lande.

Som allerede tidligere omtalt drejer FN-politikken sig ikke blot om det, som foregår i de formelle møder. Fremtrædende statsledere fra Indien, Mexico, Tanzania, Sverige, Grækenland og Argentina har for nylig udsendt en opfordring til atomvåbenmagterne om at standse al afprøvning, produktion og opstilling af atomvåben og fremføringsmidler til disse som et første skridt i en atomvåben-nedrustning.

Det radikale venstre opfordrer regeringen til på alle områder at støtte dette initiativ og til sammen med andre lande at få Mexico, Indien og Sverige f.eks. til at påtage sig en formidlende og mæglende rolle for at tilvejebringe nye forhandlinger mellem Øst og Vest.

Vi opfordrer også regeringen til at overveje initiativer, der kan fremme samarbejdet mellem sikkerhedsrådets permanente medlemmer ud fra en erkendelse af, at dette samarbejde er afgørende for, om der overhovedet kan føres afspændings- og nedrustningspolitik inden for sikkerhedsrådets rammer. Efter det radikale venstres opfattelse er nedrustnings- og afspændingspolitik en meget væsentlig del af dansk sikkerhedspolitik, og FN er et af de eksisterende instrumenter, som skal udnyttes til det yderste.

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg finder det naturligt at starte med en kompliment til udenrigsministeren, ikke bare sagt som en formalitet, men reelt, fordi det er et dygtigt arbejde, der ligger i udenrigsministerens svar. Der er lagt større arbejde og dygtighed i svaret end i forespørgslen.

Jeg tror, at også udenrigsministerens politiske modstandere efterhånden vil erkende, at i dag er nok ingen bedre egnet til at skabe i hvert fald en smule respekt om Danmark ude omkring i de internationale forhandlinger end den udenrigsminister, vi i øjeblikket har, og CD vil gerne ønske udenrigsministeren held og lykke til at kunne fortsætte lige så godt, som han har klaret det indtil nu over for de mange trakasserier, smådrillerier og indenrigspolitisk bestemte taktiske handlinger, som åbenbart skal være mønsteret for

den udenrigspolitiske debat og de udenrigspolitiske bestræbelser i dette folketing.

Jeg siger bare for en ordens skyld, at naturligtvis er det, som udenrigsministeren her har ført frem på regeringens vegne, uforpligtende for hvert enkelt af regeringspartierne. Det gælder både formanden for partiet venstre og formanden for centrum-demokraterne. Jeg kan imidlertid i hvert fald forsikre, at jeg på møder rundt omkring i landet skal gøre alt, hvad jeg kan, for at overbevise befolkningen om, at folketingets flertal er på afveje i de spørgsmål, som blev nævnt i udenrigsministerens erklæring, men det må enhver naturligvis tage til efterretning. Udenrigsministeren og regeringen følger loyalt folketingets anvisninger, men mere kan man søreme heller ikke forlange af os.

Så vil jeg i øvrigt sige, at jeg er meget glad for, hvad hr. Fischer og hr. Bjørn Elmquist sagde i deres saglige redegørelser for, hvor meget der faktisk er præsteret i FN.

Jeg har ikke mere at føje til det, men vil så blot understrege, at det er ikke i FN, og det er ikke i Nordisk Råd, de afgørende beslutninger om Danmarks fremtid træffes. Det er i EF og i NATO, og derfor er det vigtigt, at man ikke i sin stillingtagen i FN går hen og sætter noget over styr af den solidaritetsforpligtelse, som vi har over for EF og over for NATO.

Der har aldrig været slavedisciplin i EF, ja, der er vel ingen, der vil påstå, at der er særlig meget disciplin i EF, og det er der heller ikke i NATO, men enhver, der ønsker at deltage i et samarbejde, må pålægge sig selv-disciplin, og den har det knebet med for Danmark i mange tilfælde.

Jeg har glædet mig over socialdemokratiets moderate holdning i den sag, vi har været igennem her. Jeg tager det som et tegn på, at socialdemokratiet er ved at være betænkelig ved den udvikling, som fredsbevægelser og alt det, der knytter sig dertil, tager i øjeblikket. Selv SF synes at være betænkelig ved visse rabiate ledere i fredsbevægelsen.

Det farlige er den tendens, der er til at prøve at trække Danmark over til et nordisk initiativ. Det gælder også i diskussionen om atomvåbenfri zone. Jeg ved, at socialdemokratiet ikke vil følge med dér. Det ville være frygtelig farligt, hvis man fulgte de ønsker, som visse ledere af fredsbevægelsen har fremsat: at Danmark skulle fremme et nor-

[Erhard Jakobsen]

disk initiativ. Man har endda antydnet, at man skulle se at få Sverige med, og så skulle man tvinge Norge til at gå med. Danmark kan naturligvis intet foretage sig på dette område, hvis ikke de øvrige NATO-lande er indforstået hermed, og det håber jeg også socialdemokratiet vil stå fast på, så vi ikke vover os ud på noget eventyrligt på dette område.

Naturligvis er det glædeligt, at Danmark med de dygtige forhandlere, vi har rundt omkring, også i FN, er i stand til at gøre sig gældende i alle de hundredvis af større og mindre ting, som FN kan tage sig af og skal tage sig af, men jeg vil endnu en gang understrege, at Danmarks sikkerhed og Danmarks frihed aldrig kan garanteres hverken af FN eller af Nordisk Råd. Den er det alene NATO og EF der kan garantere, og derfor er det først og fremmest dér, vi har noget, vi ikke må sætte over styr.

Albrechtsen (VS):

Må jeg lige sige til hr. Erhard Jakobsen, at jeg forstod ikke hans bemærkninger om, at SF tog afstand fra nogle i fredsbevægelsen. Det må vist være en misforståelse, der har indsneget sig dér, men jeg skal naturligvis ikke svare på SFs vegne. Jeg synes blot, det var en besynderlig insinuation, hr. Erhard Jakobsen kom med.

Den debat, vi har her i dag om FN og nedrustningspolitikken, må nødvendigvis tage udgangspunkt i de konkrete omstændigheder ved Danmarks stemmeafgivning. Det var ikke vores ønske, at det var det, der skulle være hovedpunktet i debatten, men det har regeringen og socialdemokratiet gjort det til, og derfor må jeg bruge en meget stor del af min taletid på dette forhold.

Efter VS' opfattelse burde folketingsflertallet bestående af socialdemokratiet, SF, de radikale og VS ikke kunne acceptere den beslutning, som regeringen traf den 20. november 1984 om at trodse en ganske klar tilkendegivelse fra flertallet i udenrigspolitisk nævn. Derfor burde der i dag have været flertal for at pålægge regeringen at lade være med at stemme imod resolutionen om nej til førstebrug af atomvåben. Regeringen burde have dette pålæg, uanset hvilke konsekvenser regeringen så ville drage, uanset om regeringen ville udskrive valg.

Efter at socialdemokratiet indledte sit ynkkelige tilbagetog i denne sag, har man forsøgt sig med forskellige forklaringer på, hvorfor det skulle være forsvarligt at lade regeringen stemme imod denne resolution. Det var ikke et velegnet spørgsmål at tage et valg på, fik vi at vide. Det var heller ikke så heldigt, at resolutionen er fremsat af tre Østlande osv. Efter min mening er disse forklaringer helt uacceptable, og heller ikke forsøget på at fremstille det som en forholdsvis lille sag er acceptabelt, for det er nemlig ikke nogen lille sag. Den vil – desværre med rette – af USA og NATO blive opfattet som et signal om loyalitet over for NATOs atomvåbenstrategi, og NATO har jo netop muligheden for som den første part at bruge atomvåben som en hovedhjørneste.

Det hele vil blive opfattet på den måde, at de mange slet dulgte trusler fra NATO-folk og USA-folk om, at Danmark ville blive smidt ud af NATO, og at Danmark ikke ville få nogen indflydelse på, om der skulle bruges atomvåben, ej heller på, om der skulle bruges atomvåben i Danmark, har gjort deres virkning. Det vil højene i Washington nu konstatere, og hvis dette fortsætter, vil de inden længe ånde lettet op og begynde at rose den nye danske NATO-loyalitet.

Forsvarsministeren har bl.a. i NATO gjort rede for Dyvigrapporten, der jo er udset til at danne udgangspunkt for de kommende forhandlinger. De øvrige NATO-lande har ifølge Information fra i går udtrykt håb om, at der på den baggrund nu var lagt op til større enighed om sikkerhedspolitikken. Signalerne har været klare nok – i den forkerte retning efter min mening.

Det er meget forståeligt på den baggrund, at koldkrigerne vejrer morgenluft. Dyvigrapporten er fuld af loyalitet over for de centrale punkter i NATOs atomstrategi. Rapporten er særdeles betænkelig ved tanken om at forbyde førstebrug af atomvåben. En atomvåbenfri zone i Norden er der ikke meget støtte at hente til, og rapporten vender sig klart imod forslaget om at erklære Danmark atomvåbenfrit i såvel krigs- som krise- og fredstid.

Sammenlagt indebærer beslutningen om at stemme imod resolutionen om forbud mod førstebrug af atomvåben og beslutningen om at bruge Dyvigrapporten som udgangspunkt for forhandlingerne et vældigt tilbageskridt i

[Albrechtsen]

den danske sikkerhedspolitik. Det ser ud til at være lykkedes for regeringen at blokere for fremskridt på i hvert fald to af de helt centrale områder her i løbet af efteråret, nemlig i spørgsmålet om Danmarks atomvåbenfrihed og i spørgsmålet om NATOs dødsensfarlige atomstrategi.

Efter min mening kan det slet ikke accepteres, at spørgsmålet om adgangen til førstebrug af atomvåben sammenkædes med en række andre spørgsmål, sådan som det sker, når NATO og USA og også Dyvigrapporten vil have os til at acceptere en vældig konventionel oprustning, et vældigt nyt oprustningskapløb, for at kunne nå frem til et forbud mod førstebrug.

For det første bringer de nye doktriner, FOFA osv., og den vældige oprustning, der blev besluttet på NATO-mødet for et par dage siden, ingen øget sikkerhed. For det andet vil vi naturligvis ikke være med til ved siden af atomoprustning at have et sådant yderligere oprustningskapløb, som kun våbenproducenterne har gavn af. For det tredje mener jeg, at den, der første gang tager atomvåben i anvendelse, simpelt hen begår en forbrydelse mod menneskeheden, nemlig den forbrydelse, der består i at slippe den sidste krig i menneskehedens historie løs. Det burde slet ikke kunne være et spørgsmål, som man skulle forhandle om. Det burde være et elementært krav fra dansk side, at førstebrug af atomvåben under ingen omstændigheder kan accepteres. Det er ganske enkelt en forbrydelse, det er ikke et forhandlingsspørgsmål.

Derfor er spørgsmålet om FN-resolutionen ingen lille sag, men tværtimod en stor og meget principiel sag, og derfor må vi dybt beklage, at socialdemokratiet så afgørende har svigtet i denne sag. Socialdemokratiet har sagt, at man er for NATO, men mod atomoprustning, men nu skruer NATO-regeringen tomme skrueerne på og siger til socialdemokratiet: I kan ikke være for NATO på den ene side og mod atomvåbenpolitikken på den anden side. Hvis ikke I vil godkende NATOs atomstrategi og atomforstærkningerne til Danmark, siger man, så betyder det åben konfrontation med USA og NATO.

Ja men hvordan kan man bøje sig for den pression? Hvis det virkelig er NATOs mening, at Danmark har nået grænsen for, hvad der kan tillades af selvstændige nedrustnings-

initiativer, hvorfor tager man så ikke konsekvensen og siger: ja men vi vil ikke bøje os for det? Vi agter at fortsætte vores nedrustningsinitiativer, og kan vi ikke komme videre i NATO, må vi gå videre uden for NATO. Det skal såmænd nok vise sig, at hvis flertallet i folketinget stod fast og pålagde regeringen at gennemføre initiativerne, herunder i FN, ville NATO nok rase, skælde ud, true osv., men mon de ville smide Danmark ud? Det tror jeg ikke. Ikke fordi jeg ville have noget imod det naturligvis, men jeg tror, at NATO ville beholde Danmark, også selv om Danmark brød med atomstrategien. Sagen er jo den, at NATO har brug for Danmark, men Danmark har ikke brug for NATO.

Når nu socialdemokratiet siger, at det er for NATO-medlemskabet, men mod atomvanviddet, burde det også sige som en klar og naturlig konsekvens af det, at så er det på Danmarks betingelser, det er på betingelse af, at Danmark uhindret kan arbejde for fredsinitiativer af enhver art, også f.eks. det konkrete i FN. Socialdemokratiet burde nægte at acceptere, at Danmark gøres til USAs dikkende lammehale i NATO, FN og alle mulige andre steder.

Men sagen er vel den, at kustoderne med ærkekustoden hr. Svend Auken i spidsen ser frem til at kunne etablere en borgfred med regeringen på basis af denne Dyvigrapport. Jeg håber ikke, at de socialdemokratiske partimedlemmer kan blive ved med at affinde sig med denne syltekrukkepolitik, og jeg håber, at fredsbevægelsen nægter at acceptere den udvikling. Det eneste, der kan vende den nuværende tilbagegang, er, at fredsbevægelsen bliver styrket, og at der tages skrappe midler i brug, f.eks. punktstrejker. Uden dette pres vil kustoderne kunne føre socialdemokratiet tilbage til det faste samarbejde med de borgerlige – de nikker desværre, må jeg konstatere – og dermed ødelægge resultaterne af de sidste års enorme folkelige indsatser mod atomoprustningen.

En anden og lige så vigtig grund til, at sagen om Danmarks stemmeafgivning er så vigtig, er, at det hermed er lykkedes regeringen at svække den smule parlamentarisk kontrol, der er med Danmarks sikkerhedspolitik og med Danmarks deltagelse i NATO. Når regeringen uhindret får lov til at trodse flertallet i udenrigspolitisk nævn, har socialdemokratiet dermed banet vejen for en al-

[Albrechtsen]

vorlig svækkelse af nævnets i forvejen alt for svage stilling.

Kan man forestille sig, at regeringen fremover vil tage flertallet i nævnet eller nævnet i det hele taget alvorligt? Næppe! Det er jo ikke for sjovs skyld, at det udenrigspolitiske navn udtrykkeligt er nævnt i grundloven, og selv om det er korrekt, at regeringen ikke begår noget decideret ulovligt ved at tilside-sætte nævnets råd, så underminerer man der-ved kontrollen, og det flertal, som accepterer noget sådant, accepterer denne underminering og gør sig skyldig i en væsentlig forsøm-melse efter min opfattelse. Det er jo netop for at sikre, at regeringen ikke bringer sig i den situation, at den ved aftaler forpligter Danmark til noget, som et flertal senere vil vende sig imod, at det udtrykkeligt er nævnt i grundloven, at man skal rådføre sig med nævnet forud for, at beslutningerne tages – forud for, at beslutningerne tages!

Netop i denne sag er der ikke de store problemer, heldigvis, kunne man sige, med at ændre Danmarks stemmeafgivning, og derfor burde den eneste naturlige og rigtige konsekvens af debatten her i dag være et pålæg til regeringen om, når sagen kommer til afstemning i FNs generalforsamling, da at ændre Danmarks stemmeafgivning.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg erkender, at dette hører hjemme i småtingsafdelingen, men jeg vil dog ikke have ord for at fremsætte påstande, som jeg ikke har belæg for at fremsætte.

Min begrundelse for at sige, at selv SF må tage afstand fra visse yderliggående ledere inden for fredsbevægelsen, er at finde i et indlæg af hr. Gert Petersen i Information onsdag den 5. december, der til overskrift har »Fredsbevægelsen må sige nej til romantik og heroisme«. Det er ikke vendt mod hr. Albrechtsen, hvad man i og for sig godt kunne tro, det er vendt mod nogle folk, der kalder sig Folkefronten mod Krig og Fascisme, der er kommet med nogle synspunkter, som hr. Gert Petersen går stærkt imod, og man kan da ikke fortænke mig i, at jeg glæder mig over enhver splittelse, der forekommer inden for den dér forvirrede bevægelse; det var den glæde, jeg gerne ville tolke ved denne lejlighed. Det synes jeg er ganske menne-

skeligt, og så var det i øvrigt en kompliment til SF, fordi der dog var ting, der var så gale inden for fredsbevægelsen, at også SF måtte tage afstand fra dem.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Min korte bemærkning skal være en direkte tak til hr. Albrechtsen, for jeg mener, at med det indlæg, vi lige har hørt her, er der vel taget endeligt afsked med det, man så charmerende har kaldt det alternative sikkerhedspolitiske flertal i folketinget. Jeg er sikker på, at hr. Albrechtsens bidrag vil gøre sit til, at vi i det kommende udvalgsarbejde om Dyvigrapporten vil kunne vende tilbage til det brede flertal, vi længe har haft.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Om der endegyldigt er tale om, at vi i dag står ved begravelsen af det såkaldte raketflertal – og i så fald er dagen i dag jo en meget sørgelig dag – er det faktisk ikke op til VS eller SF eller fredsbevægelsen, men til socialdemokratiet og regeringen at afgøre, så hr. Bjørn Elmquist må stille spørgsmålet til dem, der vil forlade dette flertal for at indgå i et flertal sammen med regeringen.

Vi ønsker ikke, at socialdemokratiet skal forlade dette flertal, men alt tyder på, at det vil gøre det, og det er dybt beklageligt. Vi håber dog på, at fredsbevægelsen vil kunne etablere et sådant pres, at socialdemokratiet tvinges tilbage. Men jeg synes altså, at hr. Bjørn Elmquist skulle rette spørgsmålet til regeringen og til socialdemokratiet, for det er de eneste, der her og nu kan besvare det.

Vi ønsker bestemt ikke, at det flertal, vi havde, skal splittes eller på nogen måde svækkes, og det er da heller ikke os, der gør det. Det er socialdemokratiet, der ødelægger det i øjeblikket, og det er trist.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Blot for at korrigere: jeg stillede ikke noget spørgsmål, jeg konstaterede, og den konstatering hviler på det faktum, at VS her helt klart har givet udtryk for, at målet er at få bragt Danmark ud af NATO.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg må sige, at hr. Bjørn Elmquist ikke har hørt helt præcist efter, hvad jeg sagde. Jeg sagde – og det mener jeg – at det ville være en uhyre god ting, om Danmark kunne komme ud af NATO, det skal der ikke herske nogen tvivl om, men jeg sagde også, at de, som på én gang hævder, at de er modstandere af atomvanviddet, og fastholder, at de vil bevare NATO-medlemskabet, som minimum burde sige: ja men det skal ikke være på USAs betingelser, at Danmark er med, det skal være på Danmarks betingelser. Det skal være på den betingelse, at det fortsat er muligt at gennemføre nedrustningsinitiativer fra dansk side. De skulle ikke bøje sig for trusler. Og så var det, jeg sagde: jeg tror såmænd ikke engang, Danmark bliver smidt ud af NATO, selv om man fortsatte fredsprocessen, selv om det flertal, der bestod af socialdemokratiet, venstrefløjen og de radikale, fortsatte, for det er jo NATO, der har brug for Danmark og ikke omvendt. Derfor tror jeg faktisk godt, socialdemokratiet kunne have ført fredsprocessen betydelige skridt frem, før det rent faktisk var kommet dertil, at Danmark var blevet hældt ud af NATO.

(Kort bemærkning).

Pelle Voigt (SF):

Jeg skal ikke blande mig meget i hr. Albrechtsens og hr. Bjørn Elmquists begravelsesdrøftelser her eller i øvrigt sætte nogen bedemandsmine op, men jeg vil gerne spørge hr. Bjørn Elmquist, hvad meningen med hans bemærkning heroppefra egentlig var. Hvilke af de konkrete ting, som er vedtaget af et flertal her i folketinget, f.eks. i dagsordenen af 3. maj, mener hr. Bjørn Elmquist at der nu kan skabes et andet flertal for at opheve? Hvilke af de ting, vi har vedtaget, kan hr. Bjørn Elmquist se at der nu ikke længere er flertal for her i folketinget? Kunne jeg få bare et enkelt eksempel – og naturligvis meget gerne den socialdemokratiske ordførers kommentarer til det?

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Når jeg beder om ordet for en kort bemærkning igen, er det, fordi hr. Albrechtsen

nu bevæger sig fra småtingsafdelingen over i det, der betyder noget, idet han tilkendegav en opfattelse, som desværre nok ikke er ualmindelig herhjemme, nemlig den, at NATO er noget, man er medlem af ligesom af Søndermagle Idrætsforening. Bare man har et medlemskort, kan man komme ind til ballet ved julefesten.

Det er altså ikke det, det drejer sig om i NATO. At være medlem af NATO kan sandelig være mange ting. Medlemskabet af NATO forudsætter, at man er aktivt medlem; det vil sige, at de øvrige allierede i NATO, som skal bygge også på det, Danmark laver, hele tiden kan regne med, at Danmark står inde for disse ting, og derfor er det ikke blot et spørgsmål for eller imod medlemskab. Det er et spørgsmål om solidaritet i hundrede små og større beslutninger, der skal træffes.

Det er så vigtigt, at det bliver erkendt, og jeg tvivler ikke om, at socialdemokratiet for længst har erkendt det, de har jo selv tumlet med de ting i så mange år. Men det skal bare stå helt tydeligt, at det er det, debatten drejer sig om, og ikke om et medlemskort, som man engang har fået udstedt.

(Kort bemærkning).

Robert Pedersen (S):

Så skete der det, som enhver på forhånd ville have anset for umuligt, nemlig at en udenrigspolitisk debat bliver interessant på grund af hr. Albrechtsen. Der sker nemlig det, at hr. Albrechtsen heroppe siger, at han såmænd ikke tror, vi kommer ud af NATO. Det er da ret interessant, og det er en opfølgning af, hvad det ærede medlem hr. Gert Petersen i januar skrev til landets udenrigsminister og statsminister: har de herrer dog ikke forstået, at det ikke er et spørgsmål om NATO eller ikke NATO, det er et spørgsmål om bomber eller ikke bomber? Så må man sige til hr. Gert Petersen, som man i hvert fald ikke kan kritisere for manglende indsigt eller manglende intelligens: har man så ikke i årevis spildt tiden i dette høje ting, hvor hr. Gert Petersen har sat spørgsmålstejn ved, kritiseret og hamret imod NATO? Nu siger hr. Gert Petersen pludselig, fulgt op af hr. Albrechtsen: ja men det drejer sig skam ikke om NATO. Så synes jeg, at hr. Gert Petersen, der har indsigt og viden, anstændigvis burde

[Robert Pedersen]

undskyldte over for tinget, at vi har spildt al den tid og alt det papir på at diskutere NATO eller ikke NATO.

Så er denne debat alligevel blevet ret interessant.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Det er et svar til hr. Pelle Voigt. Jeg skal ikke begynde at dissekere dagsordenen af 3. maj 1984, men jeg skal påpege, at af det, hr. Albrechtsen sagde heroppefra om sin første prioritet – og det forstod jeg udmærket fra det første indlæg – fremgår det, at det er at få Danmark ud af NATO. Nu bliver det interessant at høre, hvad hr. Gert Petersen vil sige om et øjeblik om SFs holdning til det, men i hvert fald må jeg kunne konstatere, at VS har ét grundlæggende sigte, og det er at komme ud af NATO, mens socialdemokratiet ved talrige lejligheder fra denne talerstol og i pressen har understreget, at partiet fastholder vores NATO-medlemskab.

Det er det, der giver mig grundlag for at konstatere, at det nu er åbenbart for enhver i offentligheden, at dette alternative sikkerhedspolitiske flertal i folketinget, som det er blevet kaldt, ikke kan have noget reelt fundament at stå på.

(Kort bemærkning).

Lasse Budtz (S):

Jeg synes måske, at jeg, blot for at sprede tågerne, skulle gøre opmærksom på, hvad man muligvis er klar over i forvejen, at fundamentet for socialdemokratiets afspændings- og nedrustningspolitik er dagsordenen af 3. maj. Det vil den også være i den kommende vinter, når vi snakker sammen i udvalget i anledning af Dyvigrapporten. Dagsordenen af 3. maj er fundamentet for socialdemokratiets nedrustningspolitik.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Dette afspøringsforsøg minder mig om situationen i maj måned 1979, da vi havde en debat her i folketinget, hvor vi på foranledning af SF for første gang diskuterede Danmarks holdning til planerne om at udstationere mellemdistanceraketter, det, der sene-

re blev til dobbeltbeslutningen fra december 1979.

SF lagde altså sine synspunkter frem, og vi fik debatten i gang. Vi sagde, at vi syntes, at Danmark skulle gå imod en sådan udstationering, og vi havde en debat, som jeg tror fylder 30–40 sider i Folketingstidende. Det socialdemokratiske indlæg i den debat fylder kun en halv side. Det gik bare ud på, at da SF var imod NATO, havde SF ikke lov til at mene noget som helst om, hvilken politik der skulle føres inden for NATO. Det var hr. Robert Pedersen, som holdt det foredrag, og det var meget kort. Hr. Robert Pedersen mente åbenbart, at man ved at sige det kunne afskære yderligere diskussion om udstationering af raketterne. Derfor prøvede hr. Robert Pedersen, ligesom i øvrigt venstres ordfører dengang, at klare sig så lakonisk, som han gjorde.

Nu lykkedes det ikke at få bremset diskussionen om raketudstationeringen. Derimod lykkedes det åbenbart af en eller anden grund andre mennesker at sørge for, at hr. Robert Pedersen ikke mere optrådte som socialdemokratisk ordfører i disse sager. Det var sidste gang.

Forholdet er det, at vi, så længe Danmark er med i NATO, naturligvis vil være med til at påvirke den politik, som Danmark fører, det er da klart, og det er derfor, vi diskuterer den. Vi diskuterer den primært vedrørende atomstrategien, disse spørgsmål er overordnet alt andet. Diskussionen om at få en atomnedrustning i gang er langt vigtigere end alle andre diskussioner, også om alliancer osv. Det er ikke noget, jeg har sagt i januar i år, det er noget, jeg sagde allerede i 1979 på hr. Robert Pedersens foranledning.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Der var en enkelt fejltagelse i hr. Robert Pedersens indlæg, som jeg bliver nødt til at rette, og det var hr. Robert Pedersens oplysning om, at vi gang på gang havde sat spørgsmålet om NATO-medlemskabet til debat her i folketinget. Jeg kan ikke umiddelbart mindes, at vi her i folketinget har fremsat et forslag om at melde Danmark ud af NATO – det er i hvert fald ikke sket, mens jeg har været medlem – men andre, de borgerlige ordførere f.eks., har sagt, hver gang vi

[Albrechtsen]

har peget på et nok så lille skridt: dette er et spørgsmål om NATO-medlemskabet. Truslerne manes straks op af jorden, uanset hvad det er for et konkret initiativ, det drejer sig om, ja, man vil endda gå så vidt som til at sige, at Danmark ikke kan forvente under nogen omstændigheder at få lov til at bestemme, om der skal bruges atomvåben selv i Danmark, hvis Danmark går videre ad denne linje. Sådanne trusler bruger man over for os.

Men hr. Robert Pedersen har misforstået, hvad der er foregået i det sidste års tid. Vi har ønsket at tage de konkrete initiativer, men de er blevet mødt med den efter min mening forkerte påstand, at vi havde sat NATO-medlemskabet til debat i forbindelse med de konkrete sager. Det havde vi faktisk ikke, det er ikke fra vores side, den debat hver evig eneste gang er blevet rejst.

(Kort bemærkning).

Robert Pedersen (S):

Nu har 20 år i højskolen, hr. Albrechtsen, belært mig om, at man skal have tålmodighed med elever.

Jeg har ikke på denne talerstol sagt, at VS havde fremsat noget forslag. Jeg sagde meget tydeligt, at hr. Albrechtsen i sin tale nævnte, at vi kommer nok ikke ud af NATO, og så førte jeg det over til – undskyld betegnelsen – den mest kvalificerede NATO-modstander i dette høje ting, nemlig hr. Gert Petersen.

Vi kan da ikke bortforklare, at der i vores parti har været forskellige vurderinger af, om man nåede forhandlingssituationens resultater bedst ved fasthed eller ved at udsætte beslutningen. Det skal man ikke lyve sig fra. Hr. Gert Petersen ved også, hvor jeg står – jeg fortryder ikke den korte tale i 1979, den var måske så kort, at jeg ikke fik lov til at holde flere taler – men det, der var spørgsmålet, hr. Gert Petersen, var, at jeg havde forventet så meget intellektuel hæderlighed af hr. Gert Petersen, at når han i en meget stærkt opsat artikel i Politiken til hr. Uffe Ellemann-Jensen og til hr. Poul Schlüter, siger: det drejer sig ikke om NATO, ville der på et eller andet tidspunkt fra hr. Gert Petersens side blive sagt: undskyld, kolleger i dette ting, jeg har i mange år spildt meget tid og meget papir og prøvet jeres tålmodighed på noget, jeg nu er ved at løbe fra.

Den smule hæderlighed havde jeg forventet, men jeg må åbenbart have overvurderet den side af hr. Gert Petersens karakter.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg skal henvise til, hvad jeg allerede har sagt, og så bare gøre den bemærkning, at hr. Robert Pedersen helt åbenbart nu har genvundet talens brug siden dengang i december 1979, da han troede, han kunne tie diskussionen om atomvåbnene, udstationering af NATO-raketter osv. ihjel. Nu har hr. Robert Pedersen genvundet talens brug, og det er ham vel undt, men jeg ser ingen anledning til at gå ind i den diskussion. Jeg henviser til, hvad jeg har sagt.

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg vil gerne begynde med at takke udenrigsministeren for en meget klar, fyldig og grundig redegørelse.

Når vi skal vurdere Danmarks muligheder for at bidrage til afspænding, våbenkontrol og nedrustning i FN-sammenhæng, vil det være nærliggende at tage udgangspunkt i generalsekretær Perez Cuellars meget kloge beretninger til generalforsamlingen. De fremtræder jo som stærke bekendelser til FN som det centrale organ for opretholdelse af mellemfolkelig fred og sikkerhed. De fremstår også – og med rette – som en indtrængende appel til alle medlemslande, men nok ikke mindst til USA og Sovjetunionen, om at leve op til det ansvar, de har påtaget sig som medlemmer af FN og dermed som underskrivere af FN-pagten med dens stærke forpligtelser til at løse uoverensstemmelser ved forhandling i stedet for ved militær konfrontation.

Der er desværre god grund til generalsekretærens stærke appeller, for der har længe været en tendens til, at mange medlemslande – og ikke kun supermagterne – foretrækker at løse deres uoverensstemmelser uden om FN. Denne tilsidesættelse af FN kan kun bidrage til det internationale anarki, som Cuellar advarer så stærkt imod. Det må derfor være en af Danmarks vigtigste opgaver i FN, i generalforsamlingen, i sikkerhedsrådet og i andre FN-fora, at støtte generalsekretæren i hans bestræbelser for at styrke FN's fredsbevarende og samarbejdsfremmende funktioner.

[Kofod-Svendsen]

ner. Det er der så meget mere grund til, som generalsekretæren i en række præcise analyser har peget på, hvor problemerne ligger, og hvorledes de kan løses, hvis den fornødne politiske vilje fra medlemslandenes side er til stede. Vi vil derfor lægge stor vægt på, at Danmark sammen med de øvrige nordiske lande og de øvrige EF-lande går aktivt ind i bestræbelserne for at føre Cuellars tanker og forslag ud i livet.

Vi har jo desværre i en række tilfælde set, hvorledes sikkerhedsrådet har været ude af stand til at varetage den centrale konfliktforebyggende og konfliktløsende rolle, som FN-pagten har tildelt det. Grunden til denne handlingslammelse er, at efterhånden stadig flere lokale konflikter får globale aspekter på grund af stormagternes globale økonomiske og strategiske interesser. Direkte eller indirekte er stormagterne med andre ord parter i mange af disse lokale konflikter. Her har generalsekretæren så peget på, at sikkerhedsrådets funktion hænger nøje sammen med specielt stormagternes vilje til at løse lokale konflikter ud fra disses iboende karakter og uafhængigt af deres indbyrdes modsætninger i øvrigt. Det er et synspunkt, som også Danmark stærkt må understrege.

Et andet af generalsekretærens forslag går ud på at styrke sikkerhedsrådets konfliktforebyggende rolle ved, at såvel rådet som generalsekretæren på det tidlige stadium i en konflikt under udvikling får de fornødne oplysninger, som sætter dem i stand til at gribe ind med mægling mellem parterne. Det er også en tankegang, Palmekommissionen var inde på i sin rapport fra 1982.

Erfaringerne viser også, at de mere uformelle kontakter og konsultationer mellem sikkerhedsrådets medlemmer uden for de egentlige rådsmøder kan spille en betydelig rolle i rådets bestræbelser for forebyggelse og løsning af konflikter.

Det stiller imidlertid betydelige krav til medlemslandene i almindelighed og de permanente medlemmer, rådsformanden og generalsekretæren i særdeleshed. Det afgørende er her, at alle rådsmedlemmer er indstillet på at løse konflikter ud fra deres egen iboende karakter og ikke lade sig friste til at bruge rådsmøderne til udveksling af politiske anklager og modanklager, som det alt for ofte har været tilfældet. I denne forbindelse er det ikke mindst vigtigt, at der holdes sådanne

uformelle møder med de direkte berørte parter i en konflikt for at få sonderet mulighederne for acceptable og holdbare løsninger.

Det må altså være en væsentlig opgave for Danmark i de kommende to år i sikkerhedsrådet ved sådanne mere uformelle konsultationer at bidrage til, at rådet kan løse sine opgaver på konstruktiv vis og undgå destruktive politiske konfrontationer.

Her vil jeg også komme lidt ind på brugen af FN-styrker. Det har jo vist sig, at sådanne styrker i en række tilfælde har kunnet spille en væsentlig rolle i konflikter i Afrika, i Mellemøsten og på Cypern. Danmark har traditionelt været en stærk fortaler for sådanne styrkers anvendelse i FNs fredsbevarende missioner i bl.a. de nævnte områder. Bidraget til FNs fredsbevarende styrker skal fortsat være et hovedelement i dansk FN-politik.

Men som også Palmekommissionen foreslår, bør det overvejes at udvide og omdefinere FN-styrkernes rolle, så de med tiden bedre kan tjene de kollektive sikkerhedsopgaver. Det er jo også i overensstemmelse med de oprindelige intentioner i FN-pagten.

Her støder vi imidlertid på det ømtålelige spørgsmål om FN-styrkernes finansiering. Det er nødvendigt at øge det kollektive ansvar for finansiering af de fredsbevarende operationer og ikke kun lade nogle få lande bære byrderne. Også her må Danmark sammen med os nærstående lande presse på for at få flere til at bære byrderne.

Generalsekretæren har også bidraget med mange præcise iagttagelser omkring generalforsamlingens arbejde. På den ene side er det vel uundgåeligt, at generalforsamlingen som det eneste universelle politiske debatforum fremmer tendensen til konfrontation, eftersom modsætningerne mellem medlemslandene i alt for mange tilfælde desværre er reelle nok. Men på den anden side må de samme medlemslande også have en grundlæggende interesse i, at de mange ord omsættes til konkret handling, til konkrete resultater. Det sidste har det nok knebet med, selv om det ikke må overses, at mange generalforsamlingsdebatter har resulteret i væsentlige politiske initiativer, måske ikke mindst hvad Nord-Syd-dialogen angår.

Det er dog et karakteristisk træk ved generalforsamlingen, at debatterne resulterer i et væld af resolutioner, som ikke alle er præget af realisme og ønske om konstruktive løsninger.

[Kofod-Svendsen]

ger. Vi betragter det østeuropæiske forslag om ikke-førstebrug af a-våben som et eksempel i denne sammenhæng. Den inflation i resolutioner er ikke befordrende for generalforsamlingens politiske gennemslagskraft, et problem, generalsekretæren var inde på i sin sidste rapport.

Her understreger han også det ønskelige i consensus om de væsentligste spørgsmål på grund af det fundamentale princip i FN-systemet: universalitetsprincippet. Af samme grund advarer generalsekretæren mod de stærke tendenser til konfrontation, ja ofte ligefrem misbrug af generalforsamlingen til rent politiske kampagner mod enkeltstater.

Det er derfor vort håb, at der snart kommer et konkret resultat ud af de debatter, der for tiden finder sted i FNs særlige udvalg vedrørende FN-pagten og styrkelse af organisationen. Det kan kun være en fordel for FN-systemet som sådant og for medlemslandene i al almindelighed, at dette arbejde resulterer i en kraftig rationalisering af generalforsamlingens arbejdsform.

På nedrustningsområdet må man nok realistisk erkende, at FNs rolle er temmelig indirekte, idet de væsentligste fora for disse spørgsmål er de bilaterale forhandlinger mellem USA og Sovjetunionen. Tiden tillader ikke, at jeg kommer nærmere ind på nedrustningskonferencen i Genève eller Stockholmskonferencen. Jeg skal blot om disse forhandlinger helt generelt konkludere, at vi både i Genève og i Stockholm og også i andre sammenhænge må fastholde og understrege det synspunkt, at sikkerhed i atomvåbenenes tidsalder må være fælles sikkerhed, og at sikkerhed i denne sammenhæng kun opnås gennem åben dialog og konstruktiv samarbejde på tværs af ideologiske modsætninger. Dette er det for mig uhyre væsentligt at understrege, netop for derved at fremme nedrustningen.

Poulsgaard (FP):

Da mit partis ordfører, hr. Ove Jensen, ikke kan være til stede, skal jeg på fremskridtspartiets vegne sige følgende:

Atomvåben er noget møg; det er vi simpelt hen alle sammen enige om. Selvfølgelig var der kommunistisk propaganda i det forslag, man fremsatte i FN, men som hr. Albrechtsen sagde: det er simpelt hen en for-

brydelse at bruge atombomben, så vi kunne såmænd godt have levet med, at regeringen havde fulgt flertallet.

Det, vi ikke kan leve med, er at have en regering, der siger: vi blæser på, hvad folketingsflertallet siger. Nu ved jeg godt, at det var i ganske få timer, folketingsflertallet var der, for det begyndte jo hurtigt at smuldre, og det er da også korrekt, at regeringen ikke begik noget grundlovsstridigt, men det er et meget farligt princip at komme ind på. Vi vil i hvert fald advare regeringen mod at fortsætte på den galej.

Når det er sagt, må jeg vel også sige, at det er en kendt sag, at den politik, fremskridtspartiet står for, og som vi er valgt på, først og fremmest skal varetage danske interesser. Dernæst mener vi, at vi skal anerkende verden, som den er. Det kan ikke nytte noget, at vi render rundt og siger: vi kan ikke lide det styre eller det styre eller den dér farve, eller hvad de nu har. Vi må anerkende verden, som den er, og vi mener, et lille land som Danmark udenrigspolitisk klarer sig bedst ved, at vi simpelt hen kan handle med alle lande; det gælder kul fra Sydafrika, eller hvad man nu ellers finder på. Men vi skal også hele tiden huske, at Danmark er så forfærdelig lille. Uha, hvor vi gynger, som musen sagde til elefanten – somme tider får man det indtryk, når man hører de svulstige taler heroppefra, at Danmark kan ordne det hele. En lille smule mere realisme, mine herrer, var måske på sin plads.

Mit parti går også ind for medlemskab af NATO; det er faktisk et grundelement i partiet, at vi skal have det. Vi stemte imod dagsordenen af 3. maj, og derfor kan vi selvfølgelig heller ikke stemme for dagsordensforslaget fremsat af hr. Lasse Budtz. Der var skønhedsfejl i udenrigsministerens redegørelse, vi ville nok have holdt en anden tale, men stort set lød meget af det, der blev sagt, ret fornuftigt.

Maisted (FD):

Man må jo sige, at denne debat kan man vel bedst karakterisere som alle tiders fuser. Hvad var det, der var lagt op til, efter hvad man skulle tro? Det var klodernes kamp i stedet for kustodernes kamp i socialdemokratiet. Det var, at regeringen skulle væltes på en resolution i FN fremsat af Østtyskland,

[Maisted]

Cuba og Ungarn. Man forestillede sig i socialdemokratiet, at man uden risiko kunne tvinge en dansk regering til at stemme for en sådan østeuropæisk propagandapolitik. Gud ske lov stod regeringen fast på dette område.

De frie demokrater har som hele tiden den opfattelse, at vi tilhører den frie, vestlige verden, at vi har et medlemskab af NATO, og at der intet alternativ er til et sådant medlemskab. Det blev også klart demonstreret under den sidste debat, at man fuldstændig havde misforstået tingene i socialdemokratiet, idet man minsanden troede, at man kunne være medlem af NATO og så i sidste øjeblik, når man ønskede at tilkalde forstærkningsstyrker, sige til dem: men vi ønsker ikke, at jeres soldater skal medbringe a-våben, som fjenden har det, sådan at de kan forsvare sig.

Det gik selvfølgelig ikke; det er da ganske klart, at sådan vil NATO ikke samarbejde med Danmark. Og Danmark vil være fuldstændig uden indflydelse på en sådan beslutning, for NATO-soldater skal selvfølgelig have de muligheder for at forsvare sig som alle andre, og især hvis de bliver tilkaldt til at forsvare Danmark. Det faldt altså også til jorden, og det blev også klart belyst i Dyvigrapporten, at sådan forholder tingene sig, og det sagde jeg allerede under sidste debat.

Men det, der er deprimerende, er, at folket inget her for 9. gang, tror jeg, skal lægge øre til en undergravende virksomhed fra venstreorienterede kræfter i dette land, der ønsker, at Danmark skal ud af samarbejdet med den frie, vestlige verden og skal opgive sine forsvarsmuligheder i den forbindelse. Det er det, det drejer sig om: undergravende virksomhed hele vejen igennem og ikke bekymringer om, hvorvidt man nu skal bruge a-våben eller ikke skal bruge a-våben. Enhver ved, at a-våbenfrie zoner eller ikke-angrebspakter ikke er det papir værd, de er skrevet på. Selvfølgelig vil da ingen kunne garantere, at man ikke i en krigssituation anvendte a-våben i Danmark, selv om landet tilhørte en a-våbenfri zone. Historien har jo belært os om, hvor meget den slags aftaler er værd.

Men som sagt er vores stilling ganske klar, og det, der foregår i FN, er, skal vi sige af underordnet betydning for Danmarks position. Det, der er afgørende for Danmark, er dets medlemskab af NATO og dets medlem-

skab af den frie, vestlige verden og dets medlemskab af EF. Af disse grunde kan jeg selvfølgelig ikke støtte nogen af de fremsatte dagsordensforslag.

Breckmann (Fær.):

Udenrigspolitik og dermed sikkerhedspolitik er et fælles anliggende, og dermed har det afgørende betydning for Færøerne, hvad folket inget beslutter på dette felt. Jeg husker en vinteraften for 25 år siden på Tórshavn's kaj, da den daværende lagmand, formanden for socialdemokratiet, Peter Mohr Dam, vendte tilbage fra København og bebudede en oplyst folkemængde, at den danske regering havde planer om at bygge en early warning-station på Sornfelli ved Mjørkadal. Dermed blev Færøerne de facto indlemmet i Danmarks NATO-forsvar. Formelt var vi blevet indmeldt i forsvarsalliancen 1949 sammen med Danmark. For 5 år siden bebudedes en dansk regeringsbeslutning om at modernisere den samme NATO-station for ca. 50 mill. kr. Årene 1949, 1959 og 1979 har det til fælles, at Danmark havde socialdemokratiske regeringer.

For et år siden blev Færøerne genstand for nogen opsigt, idet to såkaldte fredsforskere afslørede en hemmelig amerikansk lyttestation i tillæg til den officielle NATO-radarstation på Sornfelli. Denne afsløring var ikke den eneste af sin slags. Verdenspressen fortalte om andre, f.eks. i Australien. Formålet med dette koordinerede røre var som sædvanlig i vor tid et venstreorienteret forsøg på at undergrave den vestlige befolknings ønske om et troværdigt vestligt forsvar imod folkestyrets fælles fjende i øst.

Det kom som en skuffelse, at Danmarks største parti, der i den sidste menneskealder har påført Færøerne en del af NATOs forpligtelser med overvågning af det nordatlantiske luftrum, på FNs generalforsamling igen har følt sig fristet til at løbe ærinder for Ungarn, DDR og Cuba. Disse tre lande er jo ikke andet end talerør for Moskvas dybeste ønsker og hensigter om at afvæbne den vestlige verden.

Det har dog beroliget noget, at stillerne af denne forespørgsel i dag, der er inspireret af en afståelse fra førstebrug af atomvåben i tilfælde af krise eller krig, kun omfatter de to ekstreme partier SF og VS og ikke socialde-

[Breckmann]

mokratiet. Der ligger dog en historisk ironi i, at SF, der skylder den russiske invasion i og besættelse af Ungarn sin nuværende eksistens, netop har brugt et ungarsk forslag i FN som påskud for at stille denne forespørgsel.

Ellers kan jeg bekendtgøre, at en vælgerundersøgelse på Færøerne i efteråret beviste, at et flertal af Færøernes befolkning bifalder tilstedeværelsen af NATO-stationen på Færøerne, mens et overvældende flertal ønsker en vestlig forsvarsalliance. Mine synspunkter i dag er derfor i tråd med et færøsk folkeønske.

Det danske socialdemokrati har ved ikke at falde for den ekstremistiske fristelse vist et politisk mod og en modenhed, som engang karakteriserede dette parti i dets forsvarspolitik, men fristelsen forbliver dog stærk og er en naturlig følge af dette partis stadige drift mod venstre. Storbritanniens Labour går ind for ensidig vestlig atomafvæbning, og nogle af Vesteuropas socialistiske partier har modsat sig opstilling af nye raketter, som var NATOs forsinkede svar på Sovjets snigende optrapning af sin kernevåbenstyrke, mens vi i Vesten sov i ly af afspændingens illusion.

Det fordum så jordbundne danske socialdemokrati, engang indbegrebet af en værdibestemt forsvarsholdning, tegnes nu udenrigspolitisk af politikere i hr. Lasse Budtz' vægtklasse, mens ledelsen af partiet fortvivlet prøver at holde fast på dets vælgere, der til enhver tid kan følge SF, hver gang dette overbyder med en eftergivende og pacifistisk politik. SF er jo socialdemokratiets nemesis. Socialdemokratiet har på sin kongres besluttet at arbejde aktivt for, at Danmark forbliver atomvåbenfrit i freds-, krise- og krigstid – dette til trods for, at logikken slet ikke hænger sammen.

Vi ønsker alle sammen inderligt fred i verden, men vi sænker atomtærsklen ved at overdrage Sovjet sanktionsretten over NATOs forsvar. Atomvåben kan ikke bruges militært uden de mest grufulde følger. Men demokratiske lande kan ikke begynde en krig; vi kan kun forsvare os, hvis vi bliver angrebet. Sovjet kan heller ikke vinde en atomkrig, så længe vi har et troværdigt atomforsvar, og Sovjet vil derfor ikke begynde en atomkrig. Atomvåben kan ikke bruges militært, kun politisk. Sovjets bestræbelser går ud på at presse Vesteuropa politisk. Med de

nuværende militærprojekter har Vesten ikke et effektivt konventionelt forsvar, og derfor er det selvmord i en politisk erklæring på forhånd at afstå fra at bruge atomvåben, hvis Vesten bliver angrebet, også konventionelt, af Warszawa-pagten.

Rabiate socialistiske partier som SF og VS arbejder med alle midler for at fremme socialismen i verden. Men socialdemokratiets nylige tendens til at tale med kløftet tunge i forsvarsspørgsmål bekymrer os som tegn på en ideologisk vidtløftighed, der adskiller regeringsdygtige partier med et troværdigt program fra verdslige, mystiske trosretninger med en irrationel dødsangst. Denne angst gennemsyrrer de forskellige fredsbevægelser og udelukker den nødvendige koldblodighed, den sobre holdning og endda sund fornuft i forsvarsspørgsmål.

Den demokratiske troløshed, der præger den blotte tanke om at gå på akkord med NATOs samlede politik og lefle for rene socialistiske diktaturstater som Ungarn, DDR og Cuba, er dog sørgeligt nok i tråd med den socialistiske ryggesløshed i f.eks. spørgsmålet om Israels truede stilling i Mellemøsten. Og så her har vi overværet vore socialisters tendens til at tage parti for PLO – og dets leder, Yassir Arafat – som Israels arbejderparti i sin grundlæggende realisme anser for en international terrororganisation på linje og i samarbejde med Libyens Gaddafi og Sovjet.

Det må dog bedrøve at se det forhen så oprejste socialdemokrati her blive presset på grund af sine vælgeres tendens til at omklamre SF ved mindste lejlighed, SF, dette ideologisk uægte afkom, men dog en naturlig konsekvens af driften mod venstre.

NATOs strategi må være sammenhængende. Dette forstod socialdemokratiet, dengang det indblandede Færøerne i NATO. Selvfølgelig er Vesten ude af stand til at forsvare sig konventionelt med to ugers reservelagre. Naturligvis kan vi ikke afskrive den atomparalyse, der har bevaret freden og ikke truet den i en hel menneskealder.

I SFs tilfælde er vi stadig vidne til et ønske om at sænke de demokratiske parader for ethvert forsøg fra de socialistiske lande på at svække de demokratiske livsværdier og Vestens økonomiske modstandskraft. SF er håbløst svagt i troen på de livsværdier, som vi skylder hele vor livsform, hele vor eksistens. Det glæder mig, at socialdemokratiet i

[Breckmann]

dette tilfælde hellere end at give efter for SFs ønske om at løbe ærinder for Sovjet og dets vasaller i FN måske nu finder inspiration i det eksempel, som det franske, det israelske og til dels også det spanske socialdemokrati er. Hr. Robert Pedersens holdning her i dag er meget betryggende.

For kun et par dage siden bekendtgjorde den islandske regering sin plan om at udvide NATOs forsvar i området ved at bygge to nye varslingsstationer og bemande dem med civilt islandsk personel. Det er mit ønske, at Færøerne en dag får medbestemmelsesret og en tilsvarende civil bemanding af den NATO-radarstation, der allerede er på Færøerne. Men indtil da bør alle demokratiske kræfter samle sig om et så troværdigt vestligt forsvar som muligt. Dermed er vi med til at sikre vor fred og vor frihed.

Margrete Auken (SF):

Det var et ganske forbløffende indlæg at høre her. Jeg kan fortælle folketinget og andre, som måske ikke havde lejlighed til at være til stede på den nordiske konference om Norden som atomvåbenfri zone, der blev holdt her på Christiansborg for knap to uger siden, at dér meldte Færøernes repræsentant sig med stor stolthed og fortalte, at just Færøerne som de første var gået i spidsen med en erklæring om, at de ville være atomvåbenfri under alle omstændigheder og gerne lagde op til, at vi andre skulle følge efter.

Bl.a. i forlængelse af den færøske erklæring og den debat, vi i øvrigt havde, var der mange, der måtte gøre klart, at den færøske strategi jo ikke gik, uden at man var i gang med en debat om NATOs strategi i øvrigt, hvor først og fremmest spørgsmålet om ikke-førstebrug kom ind. Her hørte vi socialdemokrater, endda noget af det mest fremtrædende, man kan få, nemlig socialdemokratiets formand, gå ind med klare ord om, at der må ske noget nu, og at vi må tage sagen op så tæt ved magten som overhovedet muligt. Det blev formuleret anderledes, men jeg tror ikke, at den tidligere statsminister vil afkræfte, at det var meningen.

Vi får hele tiden at vide, at det gælder om, at vi kan komme videre. Og så oplever vi, at jo tættere vi faktisk kommer på, at beslutningerne skal tages, jo mere uld kommer der i sproget – helt derhen til, at man måske så

skal tie fuldstændig stille, når vi er dér, hvor det for alvor går løs.

Der er noget, der tyder på, at folketinget er blevet et sted, hvor man ikke rigtig skal tage tingene alvorligt. Jeg synes, det er meget svært, når man er ude at rejse, at skulle forklare, hvad der foregår i Danmark, og af lidt andre grunde, end jeg tit kan forstå at udenrigsministeren synes det er vanskeligt. For hvordan går det dog til, at man kan have et flertal i folketinget, som regeringen er imod? Det er en absurd situation, det er i hvert fald en enestående situation, og den bringer os i den ene groteske debat efter den anden. Den her synes jeg er blevet en af dem.

Nu oplever vi her, at vi havde en vedtagelse i maj om ikke-førstebrug, og da blev det pålagt regeringen at arbejde aktivt for ikke-førstebrug. Siden da er det blevet gjort klart, dels ved den konference, vi havde herinde, dels ved de temmelig aggressive overfald på Danmark, der er kommet fra Reaganadministrationen, og faktisk jo også af Dyvigrapporten, at førstebrug er en vigtig del af hele NATOs strategi i Europa. Derfor bliver vi, som ønsker en anden strategi i hvert fald i Norden – og vi er bundet sammen med resten af Europa – nødt til at forlange at få sat spørgsmålet på dagsordenen.

O.k., så kommer den første mulighed, det er FN. Vi har haft store taler herinde om, hvor vigtig FN er. Jeg har været med til at udarbejde taler, hvor vi taler om, at alle midler må bruges og alle veje må gås, og jeg ved ikke hvad. Så kommer der et forslag om ikke-førstebrug. Så får vi at vide af regeringen, at det kan man ikke sådan direkte gøre i FN, det skal gøres i NATO. O.k., siger så SF og VS, så gør det da i NATO!

Så har vi fået en række taler herinde, som får mig til at spørge: hvorfor kan regeringen ikke stemme for SFs dagsorden? Hvad er det i vores dagsorden, som regeringen må stemme imod? Den følger fuldstændig det flertal, regeringen har valgt at blive siddende på efter 3. maj. Nu pålægger vi altså regeringen at sørge for, at det her bliver taget op i NATO, for vi får at vide af hr. Erhard Jakobsen, af hr. Bjørn Elmquist, af udenrigsministeren, af alle, at det er dér, det skal ske. Ja men hvordan sker det dér, og hvorfor kan socialdemokratiet ikke følge den linje op? Det er i klar forlængelse af det noget vage forsøg, som den politiske ordfører havde på at komme

[Margrete Auken]

ud af den klemme, man var i i forbindelse med FN-dagsordenen. Men vi kan acceptere det, hvis man vel at mærke så følger det offensivt op med at støtte vores dagsorden.

Jeg synes, vi mangler forklaringer på, når vi skal tage stilling til det her, hvorfor socialdemokratiet, hvorfor regeringen og hvorfor hr. Erhard Jakobsen ikke kan stemme for vores dagsordensforslag, når det så kraftigt understreges, at det er dér, det skal foregå. Vi skal jo ikke her have en debat om, hvorvidt vi går ind for ikke-førstebrug eller ej, for det gør vi, det har vi vedtaget. Det har regeringen valgt at blive siddende på. Det er jo ikke det, vi diskuterer. Vi diskuterer, hvordan vi kommer videre, hvordan vi kan arbejde aktivt. Socialdemokratiet vil pålægge regeringen at arbejde aktivt. Hvor arbejder man aktivt henne? Det gør man vel dér, hvor man har indflydelse.

Jeg kunne forstå på hr. Erhard Jakobsen for, at aktivt betød, at man fulgte hastigt i hælene på de store, at aktivt ikke havde noget at gøre med at tænke selv og handle selv. Men det er vel ikke regeringens holdning? Det er vel strengt taget heller ikke hr. Erhard Jakobsens holdning, men det ville måske være interessant at få ham til at sige, at det ikke er meningen, at vi må tænke selv i en demokratisk, fri verden.

Jeg vil godt have svar på, hvorfor man ikke fra regeringens side og fra socialdemokratiets kan stemme for vores dagsorden, og i det mindste vil jeg gerne fra udenrigsministeren – hvad også hr. Gert Petersen bad om – have nogle klare meldinger om, hvad man har gjort i NATO for at få sat ikke-førstebruget på dagsordenen.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil gerne takke for den opbakning af regeringens FN-politik og min beskrivelse af vore arbejdsopgaver i sikkerhedsrådet, som er kommet fra et meget bredt flertal her i folketinget. Det er positivt, og det er et godt rygstød at have, når vi nu skal træde ind i sikkerhedsrådet fra den 1. januar.

Så har en del af debatten jo drejet sig om det i Danmark så berømte østlige resolutionsforslag om ikke-førstebrug af atomvåben. Jeg vil godt med det samme sige, at regeringens negative stilling til et bestemt resolutionsforslag om ikke-førstebrug af atomvåben

ikke på nogen måde kan fortolkes som en positiv holdning i almindelighed til brug af atomvåben, og vi er ikke nødvendigvis for førstebrug, fordi vi er imod en bestemt tekst om ikke-førstebrug.

Men vi må jo samtidig erkende, at risikoen for anvendelse af atomvåben i en krig kun effektivt kan mindskes gennem forhandlinger, der har en realistisk basis. Det forslag, som snakken drejer sig om, forslaget fra DDR, Ungarn og Cuba om ikke-førstebrug af atomvåben, er et forslag, vi kender, for det svarer i det store og hele til forslag, der er kendt fra tidligere år. Efter regeringens opfattelse kunne der ikke være meget tvivl om, at Danmark som tidligere skulle stemme imod dette forslag, og det skyldes først og fremmest, som jeg var inde på tidligere i dag, at det ikke er dansk politik at stemme for det, der med et elskværdigt udtryk kaldes deklaratoriske forslag i FN. Det deklaratoriske – og det vil jo altså sige det urealistiske eller, sagt mere bramfrit, det propagandistiske – ved dette forslag ligger jo deri, at forslagsstillerne på forhånd udmærket har vidst, at de vestlige atommagter må stemme imod forslaget, alene af den grund, at det rammer lige ned i NATOs strategi.

Man vidste altså på forhånd, at der ikke ville komme noget konkret ud af dette forslag. Det ville forblive et slag i luften. Det ville ikke føre til reelle forhandlinger, og derfor kan det ikke fremme, men måske snarere hæmme muligheden for en international aftale, herunder mellem NATO og Warszawa-pagten, om nej til førstegangsbrug af kernevåben af enhver art, som der jo står i dagsordenen af 3. maj.

Hr. Gert Petersen var så inde på Danmarks stemmeafgivning i resolutionsforslaget vedrørende fastfrysning, og jeg synes nok, at det spørgsmål fortjener en mere nuanceret beskrivelse, end hr. Gert Petersen gav det, for hr. Gert Petersen prøvede jo at fremstille det, som om regeringen her havde ladet sig presse til at stemme på tværs af de grundlæggende holdninger til deklaratoriske forslag, som jeg har gjort rede for, og det er ikke tilfældet. Som bekendt støtter regeringen tanken om, at kernevåbenstaterne bør nå til enighed om en kontrollerbar fastfrysning af alle typer kernevåben og deres fremføringsmidler, og det skal de gøre som grundlag for forhandlinger om en reduktion, der tager alle

[Udenrigsministeren]

staters sikkerhedsinteresser i betragtning. Det er noget, vi gerne ser, naturligvis, men læg mærke til ønsket om, at det er noget, der skal forhandles, at der skal opnås enighed, at det skal være kontrollerbare aftaler! Der skal altså ikke bare være tale om en flot menings-tilkendegivelse, en deklaration.

I praksis har denne stillingtagen til sagens indhold betydet, at regeringen har kunnet støtte to forslag på FNs generalforsamling til resolutioner om fastfrysning af kernevåben, nemlig ét fra Indien og ét fra Sverige og Mexico. Men så skal jeg lige gøre hr. Gert Petersen opmærksom på, at fra dansk side har vi stemt imod et sovjetisk fastfrysningsfor-slag, og når vi tager afstand fra det sovjetiske forslag, så skyldes det især, at der her er tale om et forslag, der ikke i tilstrækkeligt om-fang tager hensyn til behovet for at nå til enighed mellem kernevåbenstaterne om en kontrollerbar fastfrysning af alle typer kerne-våben og deres fremførselsmidler.

Det er jo stadig væk et godt dansk syns-punkt, også i FN-sammenhæng, at der må gøres reelle forsøg på at tilvejebringe for-handlinger og enighed imellem de berørte parter. I modsat fald er der ikke tale om vej-ledning eller hjælp fra generalforsamlingens side, så er der alene tale om en tom gestus. Det sovjetiske forslag var et propagandafor-slag af den velkendte art. Det opfyldte ikke de krav, der med rimelighed kunne stilles, for at vi fra dansk side skulle kunne stemme for det.

Så vil jeg sige, at regeringen gerne havde set, at der i dag var blevet fremsat et dagsor-densforslag, som et bredt flertal kunne sam-les om, og derfor er jeg ked af at måtte sige, at regeringspartierne ikke kan støtte det dagsordensforslag, som hr. Lasse Budtz har fremsat. Regeringen kunne som bekendt ikke stemme for 3. maj-dagsordenen, og derfor kan vi naturligvis heller ikke understrege denne dagsorden. Jeg beklager, at dagsor-densforslaget har fået en sådan udformning, at vi ikke kunne støtte det, og jeg beklager, at man har fundet det nødvendigt at trække 3. maj-dagsordenen ind på den måde, det er sket på, for de øvrige synspunkter, der er indeholdt i hr. Lasse Budtz' dagsordensfor-slag, tilslutter regeringen sig gerne, og vi vil også støtte beslutningen om at nedsætte det nævnte særlige folketingsudvalg. Men vi fin-der det væsentligt, at arbejdet i det udvalg,

der nu nedsættes, kan foregå uden forhånds-bindinger, at det bliver både grundige, åbne og helt fordomsfrie drøftelser, der finder sted. Det har vi brug for, og det ser regerin-gen frem til.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, hvad der er forklaringen på, at statsministe-ren i sin åbningstale og også ved forskellige andre lejligheder klart og, forstår jeg, ganske utvetydigt har sagt, at grundlaget og bag-grunden for regeringens politik vil være 3. maj-dagsordenen. Når statsministeren har udtalt sig sådan, hvordan kan udenrigsmini-steren så stå op her og nærmest lægge luft imellem 3. maj-dagsordenen og det dagsor-densforslag, som er lagt frem her? Det er jo blot en understregning af netop den dagsor-den, som statsministeren i den mest officielle tale overhovedet, åbningstalen i folketinget, sagde var baggrunden for regeringens politik. Jeg spørger udenrigsministeren, og jeg håber, jeg får et klart svar, og det ville egentlig også være rart, om statsministeren havde været til stede, så han også kunne give et klart svar på det spørgsmål, for det er alene det, der er hensigten fra socialdemokratiets side: at under-strege det, som nu statsministeren selv har sagt.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Der er ingen uoverensstemmelse imellem de formuleringer, statsministeren anvendte under åbningsdebatten, og så min påpegning her af, at vi som bekendt i sin tid ikke kunne støtte 3. maj-dagsordenen, og at vi selvfølgelig derfor heller ikke kan understrege den i dag. Der er ingen uoverensstemmelse heri-mellem. Men i øvrigt synes jeg, vi skulle bli-ve enige om, at netop 3. maj-dagsordenen og mulighederne for at fremme de synspunkter, der ligger i 3. maj-dagsordenen, er et emne, der er særdeles velegnet til behandling i det udvalg, som vi må gå ud fra bliver nedsat efter dagens debat, og regeringen deltager selvsagt meget gerne i grundige, åbne og for-domsfrie drøftelser herom.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

[Anker Jørgensen]

Jeg vil gerne sige om dagsordenen af 3. maj, som udenrigsministeren sagde at regeringen i sin tid ikke kunne stemme for: ja, det er rigtigt, men senere er der sket det, at statsministeren har udtalt sig, som jeg refererer: den samlede regering – som ikke er samlet nu – havde som baggrund for sin udenrigspolitik og sin sikkerhedspolitik 3. majdagsordenen. Hvorfor kan man så ikke nu flytte sig så meget, som man rent faktisk har flyttet sig fra statsministerens side? Jeg synes, det ville være rimeligt.

Men lad mig så sige en lille smule forsonligt også: jeg er enig med udenrigsministeren i, at man selvfølgelig kan drøfte disse problemer videre i det 17 mands udvalg, som socialdemokratiet i dag i dagsordenen foreslår at vi skal nedsætte, og dér er det opgaven at finde ud af, hvordan vi bl.a. kan realisere netop det, der står i dagsordenen af 3. maj.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Jeg synes da egentlig, at udenrigsministeren sendte et meget klart signal til socialdemokratiet. På den ene side har regeringen, da vi åbnede samlingen her, gennem statsministerens mund meddelt os, at regeringens udenrigspolitik bygger bl.a. på dagsordenen af 3. maj. Ganske vist ved vi alle sammen, at regeringspartierne ikke havde stemt for den dagsorden, men det er klart, at hvis regeringen ikke ville bygge sin udenrigspolitik på det, der var vedtaget her i folketinget, så måtte regeringen jo anstændigvis gå af, og derfor meddelte statsministeren os, at regeringens udenrigspolitik byggede bl.a. på dagsordenen af 3. maj.

Ved nu at understrege, at regeringspartierne ikke kan stemme for en henvisning til dagsordenen af 3. maj siger regeringspartierne: ja, vi accepterer, at vores udenrigspolitik skal bygge på denne her kedelige dagsorden, men vi vil kun arbejde halvhjertet for at få den gennemført, vi vil ikke gøre os nogen som helst umage rundt omkring. Det er faktisk, hvad der bliver sagt, ved at regeringspartierne undlader at stemme, på trods af at statsministeren i åbningstalen sagde, at regeringen byggede på den dagsorden.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Nu skal jeg læse, hvad det var, statsministeren sagde i sin åbningstale, så kan man godt slappe af rundt omkring. Det, statsministeren sagde, var, Folketingstidende 1984–85, sp. 16:

»I overensstemmelse med de dagsordener, der er blevet vedtaget her i folketinget, vil regeringen støtte alle bestræbelser, der kan bidrage til en genoptagelse af Genèveforhandlingerne om mellemdistanceraketterne og om nedskæringer af de strategiske kernevåben, ligesom regeringen vil virke for en begrænsning af rustningerne, hvor det måtte vise sig muligt.«

Så synes jeg i øvrigt, det vil være en god idé, hvis vi ikke forud for drøftelserne i det folketingsudvalg, vi må forvente nedsat efter debatten i dag, begynder at lægge os fast på, hvilke resultater udvalget skal nå frem til.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg synes ærlig talt, at udenrigsministerens tilkendegivelse af, at man ikke agter at stemme for den socialdemokratiske dagsorden, burde give socialdemokratiet grund til nogle ganske alvorlige overvejelser, inden det er for sent. Dette kan jo kun opfattes som et klart signal fra regeringen og regeringspartierne side om, at de forhandlinger, der er lagt op til, skal føres på regeringens præmisser, ikke på socialdemokratiets, og de skal føre til et resultat, som regeringen agter at føre ud i en total ydmygelse af socialdemokratiet. Det er det signal, som regeringen har givet, anderledes kan det ikke opfattes. Jeg synes, socialdemokratiet faktisk har ydmyget sig nok, mere end tilstrækkeligt, i forhold til regeringen. Jeg synes, at dette faktisk meget aggressive signal fra regeringens side burde give socialdemokratiet anledning til allerede her i dag på ny at overveje denne situation og undgå at gå i den fælde, som regeringen stiller op for socialdemokratiet.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Hvis jeg ikke hørte meget forkert, så sagde udenrigsministeren, da han citerede, at statsministeren havde sagt, at i overensstemmelse med de dagsordener, der er vedtaget på disse felter, vil regeringen arbejde for udmærkede

[Gert Petersen]

ting på nedrustnings- og afspændingsområdet osv. »I overensstemmelse med de dagsordener, der er blevet vedtaget her i folketinget. ...«. Det sagde statsministeren i oktober. Jeg mener helt bestemt, at maj måned ligger før oktober, og at altså 3. maj-dagsordenen er inkluderet i det.

Jeg husker også fra den debat, som fandt sted, hvordan hr. Anker Jørgensen, lidt vel euforisk, synes jeg nok, tog denne bemærkning fra statsministertalen meget kraftigt til indtægt og fastslog, at nu havde regeringen også accepteret 3. maj-dagsordenen, fordi det var en af de dagsordener, der henvistes til, og det var nok den mest omfattende og fyldestgørende. Og jeg mindes ikke fra den debat, at statsministeren eller udenrigsministeren dementerede hr. Anker Jørgensens opfattelse. Jeg kan ikke huske det. Hvis udenrigsministeren også i en fart kan fremskaffe en udtalelse, hvori hr. Anker Jørgensens udlægning dengang blev tilbagevist, så er det godt klaret, vil jeg nok sige, men jeg vil også gerne se den udtalelse først, for jeg tror det ikke. Der blev ikke foretaget nogen tilbagevisning af det, hr. Anker Jørgensen sagde under denne debat. Den tilbagevisning finder faktisk først sted nu, da der henvises til 3. maj-dagsordenen, og da der skal stemmes om den, og det mener jeg er et signal til socialdemokratiet.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg synes ærlig talt, at udenrigsministeren skylder os en forklaring på, hvad forskellen er på det, jeg sagde at statsministeren havde sagt, og så det citat, som udenrigsministeren var så venlig at bringe ind i debatten, nemlig det citat, som stammer fra statsministerens åbningstale. Hvor er forskellen? Der er efter min bedste overbevisning nul forskel. Det er helt tydeligt – og det er i øvrigt sagt flere gange af statsministeren senere, bl.a. i TV – at 3. maj-dagsordenen er grundlaget, selvfølgelig ikke det eneste, der er andre ting, men er grundlaget for regeringens sikkerhedspolitik. Det vil jeg gerne takke statsministeren for, det har jeg også senere med tilfredshed noteret mig at statsministeren har sagt. Og så er det urimeligt og måske endda en lille smule politisk fordrejning af tingene at hævde noget som helst andet og i hvert fald forkert,

at man ikke også vil stemme for dagsordensforslaget.

Der har været meget snak om denne dagsorden. Ja men det kan da godt være, at det er en dagsorden, der på visse områder er fornuftig, og måske nogle vil kalde den moderat, men det var da også i håb om, at udenrigsministeren og regeringen ville sige ja til det, de hidtil har sagt efter dagsordenen af 3. maj, nemlig at den er grundlaget. Og for socialdemokratiet er det, som vores ordfører sagde, ikke mindst dagsordenen af 3. maj, der er grundlaget for et ønske om at opfordre regeringen til aktivt at arbejde for en sådan politik. Hvor er forskellen, hr. udenrigsminister, på det, jeg sagde, og det, som statsministeren sagde?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Må jeg først sige til hr. Gert Petersen, at her er der nu ikke så meget tale om afgivelse af signaler som historiegranskning. Jeg har læst op, hvad statsministeren sagde i forbindelse med åbningsdebatten om dette spørgsmål. Det, statsministeren her gav, var sin fremstilling af den målsætning, som regeringen i overensstemmelse med de forskellige dagsordener vil arbejde for, og derfor er det ikke rigtigt at fremstille det, som om regeringen dermed har godkendt dagsordenen af 3. maj som sådan, og det ville da også være lidt underligt. De betænkeligheder, som fra regeringens side i sin tid blev gjort gældende over for dagsordenens tekst, og som førte til, at regeringen ikke kunne stemme for dagsordenen, men afstod, har jo ikke i mellemtiden mistet deres gyldighed. Men det er det, vi nu skal drøfte i folketingsudvalget, og det tror jeg er sundt og godt.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Det skal blive en meget kort bemærkning.

Udenrigsministeren sagde »ikke godkendt som sådan«, men ikke desto mindre er det en kendsgerning, at statsministeren har sagt, at det var grundlaget for regeringens sikkerhedspolitik, og så bliver altså vendingen »ikke godkendt som sådan« det rene vås, og det er meningsløst, at man ikke kan acceptere dagsordenen nu, efter at regeringen har placeret sig på det grundlag, som 3. maj-dagsordenen er.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Ja, dér kan man se, hvor forskelligt vi kan se på tingene. Jeg synes, udenrigsministerens tale var strålende krystalklar, og at det ikke var noget vås. Jeg synes, det var helt klart, hvad han sagde. Han sagde: regeringen har ikke godkendt det, som er nedlagt i dagsordenen af 3. maj. Det gjorde regeringen ikke dengang, derfor stemte regeringspartierne ikke for dagsordenen. Regeringspartierne mener åbenbart ikke, situationen er så meget ændret, at man i dag har skiftet mening og vil godkende selve indholdet i den dagsorden. Det synes jeg var meget klar tale.

Samtidig må regeringen naturligvis erkende, at den er nødt til at arbejde for eller i overensstemmelse – for nu lige at bruge det udtryk – med dagsordenen. Det er regeringen nødt til at erkende, ellers ville det komme til en alvorlig krise, forfatningsretligt, eller hvad ved jeg.

Men der må så heri ligge, at regeringen arbejder noget halvhjertet for det. Det er det signal, jeg mener der er sendt ud: at regeringen på den ene side erkender, at den må arbejde i overensstemmelse med dagsordenen af 3. maj, men på den anden side fastholder, også nu her i december måned, at den ikke godkender indholdet i dagsordenen, lige så lidt som den godkendte det den 3. maj. Det synes jeg da egentlig er klart nok.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg synes, det er ganske utroligt, hvad socialdemokratiet lader sig byde i denne sag. Det, regeringen har sagt her for et øjeblik siden ganske klart og umisforståeligt, er, at forhandlingerne ud fra Dyvigrapporten skal ende med et resultat, som er ringere end 3. maj-dagsordenen. 3. maj-dagsordenen indeholder en masse problemer. Det kan da ikke være meningen, at disse forhandlinger på forhånd ligger inden for en ramme, der endog fører til en svækkelse af 3. maj-dagsordenen. Dette er udenrigsministerens signal.

Socialdemokratiet burde erkende det og se i øjnene, at der ikke kan gennemføres nogen forbedringer, men kun forringelser på det grundlag. Regeringens udgangspunkt er noget, der er værre end 3. maj-dagsordenen.

Socialdemokratiets udgangspunkt i forhold til socialdemokratiets kongresbeslutninger burde være noget, som er bedre end 3. maj-dagsordenen. Dette kan simpelt hen ikke hænge sammen. Hvorfor lader man sig så trække længere og længere ud i denne sump? Hvorfor erkender man ikke, at man ikke med denne regering kan samarbejde om noget som helst, som fører hen mod den socialdemokratiske kongres' beslutninger, men kun om noget, som fører længere og længere væk fra den socialdemokratiske kongres' beslutninger? Tingene er sat krystalklart op i dag. Jeg synes ikke, at socialdemokratiet kan være bekendt ikke at give et klart svar på, hvad det er, der er det grundlæggende problem i dette her. Jeg synes, hr. Anker Jørgensen skulle gå op og sige til regeringen, at dette her lader man sig ikke byde.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg forstår slet ikke den store overraskelse over den beskrivelse, jeg giver af regeringens holdning til 3. maj-dagsordenen, for nøjagtig den samme forklaring gav jeg jo, da vi havde debatten her den 1. november, og netop det var begrundelsen for, at vi 1. november ikke kunne stemme for den dagsorden, der var fremsat dengang. Og der er altså den samme begrundelse for, at vi ikke kan det i dag, så der er ikke noget nyt dér. Vi godkender, at et flertal vedtog den dagsorden, men vore advarsler imod de synspunkter, der var i den, består naturligvis i dag, og det er dem, vi skal diskutere bl.a. på grundlag af Dyvigrapporten.

Jeg ved ikke, om det er tilladt at reklamere fra folketingets talerstol, hr. formand, specielt nu, hvor der er TV på, men jeg vil da gerne oplyse til de mange, der er kede af, at oplaget er udsolgt, at vi kommer med et nyt stort oplag til en billig penge allerede i næste uge. Så kan den købes igen.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg vil gerne en gang til sige, at jeg er meget ked af, at statsministeren ikke er til stede. Jeg kan godt forstå, at statsministeren ikke lige kan være her på det tidspunkt, hvor sådan en debat, skal vi sige tilspidses, men måske kunne statsministeren godt have sørget for at være kommet til stede nu, når statsmi-

[Anker Jørgensen]

nisteren mærker det, og det ved han jo fra højtaleranlægget oppe i statsministerkontoret. Men nok om det.

Hr. udenrigsminister! Nu står udenrigsministeren her og advarer imod det grundlag, som statsministeren sagde at regeringen ville bygge på. Jeg tror ikke, jeg kan sige mere om den sag. Jeg må konstatere, at udtalelserne fra statsministeren herefter måske ikke er helt politisk troværdige, fordi udenrigsministeren desavouerer dem.

Pelle Voigt (SF):

Jeg synes, at afslutningen på denne debatrunde har bragt et meget interessant problem for dagen. Det er nemlig nu blevet demonstreret, at socialdemokratiet fremsatte sit dagsordensforslag med det formål at etablere et bredt flertal her i folketinget om en ganske bestemt beslutning, om den fortsatte debat i dette udvalg om de ting, der står i den socialdemokratiske dagsorden. Den er udformet som en udstrakt hånd til regeringspartierne. Det var meningen med den at etablere en situation, hvor man kunne stemme sammen her i folketingssalen.

Nu er der så sket det, at denne udstrakte hånd har regeringen slået til side med sin vanlige arrogance. Det betyder, så vidt jeg kan se – og jeg vil gerne spørge den socialdemokratiske ordfører, om jeg har ret – at nu er der overhovedet ikke længere nogen mening med den socialdemokratiske dagsorden. For de ting, der står i den, har vi jo faktisk allerede vedtaget i forvejen; det gjorde vi den 1. november 1984, hvor vi både bekræftede dagsordenen af 3. maj og udtrykte vores vilje til at nedsætte et udvalg, der skulle diskutere Dyvigrapporten, som altså tilsyneladende også nu kan komme i hænderne på andre end den lille udsøgte skare.

Men jeg synes, at socialdemokratiet nu må gøre op med sig selv, hvad denne dagsorden egentlig skal bruges til. Var det meningen med denne dagsorden, at socialdemokratiet selv mutters alene skal sidde og stemme for den? Det var det vist næppe. Og det betyder jo, at det eneste logiske, socialdemokratiet kan gøre i den situation, er at tage dagsordenen tilbage, for den opfylder ikke længere det formål, den var skrevet til. Og jeg synes naturligvis, at det i den situation ville være logisk for socialdemokratiet at overveje at

stemme for det dagsordensforslag, som jeg har fremsat på vegne af SF og VS, for af denne dagsorden fremgår det, at man ikke bare skal arbejde for nogle bestemte elementer, som man ikke har så meget imod, i 3. maj-dagsordenen, men at man faktisk skal arbejde på dens grund, at man skal tage initiativer og fremsætte forslag på grundlag af 3. maj-dagsordenen, og det er jo ikke noget, vi har set regeringen gøre noget sted.

Det understreges også i dagsordenen, hvad jeg synes debatten i dag har vist, at der er et meget klart behov for, at folketinget altså er den højeste myndighed i dette land. Det synes, som om regeringen er fuldstændig ude af stand til at forstå, at det forholder sig sådan. Det kan da også godt være, at regeringen kan være forvirret, fordi nogle af folketingets partier af og til ikke opfører sig så konsekvent, som de burde.

Der står yderligere i dagsordenen, at hvis regeringen er i tvivl om, hvordan folketingsflertallet mener den bør forfare, ja, så kan den rådføre sig med partierne i det udenrigspolitiske nævn. Det kan socialdemokratiet vel kun være enig i.

Og så står der i øvrigt det, som udenrigsministeren og socialdemokratiet jo har gentaget nærmest til ulidelighed i denne debat: at det er meget, meget væsentligt, at disse spørgsmål bringes frem og debatteres i NATO. Nu foreslår vi jo altså lige præcis, at disse forslag, som Danmark måtte fremsætte eller støtte i FN og andre steder – forslagene fra dagsordenen af 3. maj 1984 – skal Danmark også føre frem i NATO og som et konkret eksempel i første omgang forslaget om en international traktat mod førstebrug af atomvåben.

Jeg mener, at det er uimodsigeligt, at vi står i en situation som sagt, hvor den socialdemokratiske dagsorden ikke længere har nogen mening, og derfor er jeg egentlig svært interesseret i at høre, hvad det er i den dagsorden, som er fremsat af SF og VS, som socialdemokratiet ikke kan støtte.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Når jeg har bedt om ordet igen, så er det, fordi hr. Anker Jørgensens bemærkninger om statsministeren ikke skal have lov til at stå uimodsiget. Og når jeg først kommer op nu, er det, fordi jeg ærlig talt blev så paf

[Udenrigsministeren]

over det, at jeg ikke nåede herop før hr. Pelle Voigt.

Jeg har citeret her i dag, hvad statsministeren sagde under åbningsredeegørelsen i diskussionen om 3. maj-dagsordenen. Hr. Anker Jørgensen har så her – og vistnok også ved andre lejligheder – givet sin fortolkning af, hvad det var, statsministeren sagde, men hr. Anker Jørgensens fortolkning er for vidtgående. Det bed jeg mærke i at hr. Gert Petersen også var opmærksom på. Og når hr. Anker Jørgensen overfortolker, hvad statsministeren har sagt, så er det lidt bagvendt at bruge det som grundlag for et angreb på statsministeren.

Lasse Budtz (S):

Jeg vil gerne minde om, at socialdemokratiet i september 1984 vedtog et nyt arbejdsprogram, hvori der er et kapitel, som har overskriften »Fred og tryghed gennem samarbejde«. Det indledes med ordene: »Arbejdet for afspænding, nedrustning og fred må gives fornyet styrke«.

Dette er meget kort baggrunden for socialdemokratiets politik, og jeg bliver nødt til at fremhæve det, fordi udenrigsministerens udtalelser også har gjort et meget stærkt indtryk på mig. Ministeren har faktisk meddelt os, at regeringspartierne ikke kan acceptere socialdemokratiets dagsorden, fordi 3. maj-dagsordenen har en fremtrædende plads eller der henvises til 3. maj-dagsordenen, som er udtryk for folketingsflertallets politik.

Når jeg kæder dette sammen med socialdemokratiets arbejdsprogram, er det meget enkelt, fordi 3. maj-dagsordenen er indbygget i vores arbejdsprogram med meget få ændringer. Det står ordret i vores arbejdsprogram. Ja men hvad forestiller man sig da egentlig vi skal snakke om i Dyvigudvalget, som vi afgjort vil deltage i og deltage positivt i af de grunde, jeg nævnte i et tidligere indlæg? Man forestiller sig da vel ikke, at socialdemokratiet skal være parat til at forlade 3. maj-dagsordenen, som er folketingsflertallets og såmænd også befolkningsflertallets politik, samt formuleringen i vores arbejdsprogram? Er det det, som er grundlaget for Dyvigrapportens forlængelse i form af et folketingsudvalg? Det bekymrer mig, men det vil vi selvfølgelig få afklaret, når vi går i gang med arbejdet i udvalget.

Jeg er glad for, at hr. Bjørn Elmquist var så venlig at minde om det efterhånden helt selvfølgelige, at socialdemokratiet har en klart positiv holdning til medlemskabet af NATO. Det kommer jo ikke bag på os, i hvert fald ikke på os alle sammen. Men det undrer mig alligevel lidt, at hr. Bjørn Elmquist ligesom sagde, at de nedrustningsinitiativer, som f.eks. socialdemokratiet har foreslået, og som repræsenterer et flertal i dette folketing, i alle forbindelser, før de føres frem i alle internationale organisationer, skulle have det blå stempel fra NATOs generalsekretær. Nu ved jeg godt, at hr. Bjørn Elmquist sagde ikke netop generalsekretæren, men NATO. Det kan dog vist ikke være rigtigt. Det er klart, at vi må drøfte Danmarks sikkerhedspolitik med NATO, med den organisation, vi frivilligt har tilsluttet os, men det kan ikke være klart, at alt, hvad vi foretager os til fordel for nedrustning og afspænding, skal godkendes af NATO først.

Så blot til hr. Gert Petersen. For os er problemet om førstegangsbrug af atomvåben fortsat et uhyre vigtigt punkt, og det er det også i NATO-forbindelse. Men FN-resolutionen, som den blev fremsat af de tre nævnte lande, var, som jeg tidligere har nævnt, formuleret forkert efter vores mening, idet den ikke tog hensyn til det, der er de egentlige realiteter, nemlig Warszawapagten og NATO, hvor de kæmpemæssige atomvåbenlagre jo findes. Men som bekendt står der netop i 3. maj-dagsordenen om spørgsmålet om en international aftale om forbud mod anvendelsen af atomvåben ved førstegangsbrug, at dette skal forhandles bl.a. mellem NATO og Warszawapagten. Socialdemokratiet er derfor fuldstændig i overensstemmelse med 3. maj-dagsordenen også i den holdning, vi har indtaget til resolution L 12.

Når det er sagt, kan jeg ikke se, hvorfor regeringen ikke skulle kunne tage initiativet til en bred debat i NATO eller i en eller anden NATO-forbindelse om NATOs atomvåbenpolitik og denne politiks indvirkning f.eks. på et lille medlemsland som Danmark, som ligger helt specielt, har de nordiske traditioner og arbejder med planen om en nordisk atomvåbenfri zone. Jeg synes også godt, man kunne tage spørgsmålet om førstegangsbrug op og også stop for prøvesprængningerne, som regeringen jo selv har indtaget en positiv holdning til i FN.

[Lasse Budtz]

Socialdemokratiet ønsker stadig væk ikke, at vi forlader NATO, men vi ønsker stadig at bruge alle midler og alle organisationer inklusive NATO til nedrustningsinitiativer. Her holder vi os klart og tydeligt inden for 3. maj-dagsordenen, som er og forbliver udgangspunktet for vores politik, også når vi skal sætte os i Dyvigudvalgets fortsættelse, det parlamentariske udvalg, og diskutere Danmarks sikkerhedspolitik i de kommende år.

Bjørn Elmquist (V):

Jeg tager ordet her i anden runde for at svare på et par af de spørgsmål, der har været stillet undervejs. Der blev fra hr. Lasse Budtz' side stillet et spørgsmål; ja, det var måske snarere en kommentar til noget af det, jeg havde sagt om, at vores tyngdepunkt i sikkerhedspolitikken, specielt hvad Øst-Vest angår, ligger i NATO. Jeg brugte ikke ordene: det blå stempel i NATO. Det er rigtigt, at jeg ikke talte om NATOs generalsekretær, men jeg talte heller ikke om, at vi skulle have det blå stempel i NATO. Jeg sagde ordret – det fremgår af det, som er delt rundt fra vores første runde – at initiativer på dette område ønsker vi fortsat indpasset i den sammenhæng.

Den sammenhæng, det er NATO. Vi vil ikke være med til ensidige danske initiativer på dette felt f.eks. i FN. Det har ikke noget at gøre med, om vi må gøre det ene eller det andet for det ene eller andet medlem af NATO. For os er det helt afgørende, at det ville fjerne Danmarks grundlæggende sikkerhedspolitiske principper, hvis vi foretog sådanne ensidige skridt. Det er ikke, fordi vi mener, eller i hvert fald jeg mener, at der er en klar forpligtelse. Det er der måske også, men for mig er det afgørende argument, at vi mener, at det stemmer bedst overens med vore grundlæggende interesser, om vi kører det den vej rundt.

Så synes jeg også, at jeg vil knytte et par kommentarer til det, som har været fremme også fra hr. Lasse Budtz' side om, hvad vi skal lave i det ad hoc-udvalg, som skal følge Dyvigrappporten op. Jeg forstår meget vel, at socialdemokratiet dér må basere sig på sin kongresvedtagelse, og hvad der ellers måtte være, men lige så vel som socialdemokraterne går ind med nogle forudsætninger og nog-

le præmisser, som de må overholde, så må vi andre partier have lov til at sige: ja men vi går ind med de og de forudsætninger.

Vi har også nogle principprogrammer og nogle vedtagelser på venstres møder, årsmøder, og hvad vi nu kan kalde dem alle sammen, noget, vi er enige om i vores parti, og som vi vil arbejde for, når vi skal sidde i dette ad hoc-udvalg og drøfte Danmarks sikkerhedspolitiske kurs i 1980'erne, og jeg vil fuldt ud respektere, at andre partier har deres. SF og VS har jo deres, har vi hørt i formiddags, som går ud på at få bragt os så meget i karambolage med NATO-principperne, at vi ikke kan være medlemmer længere; de er lidt mere diskrete, nogle af dem, end de var tidligere, for da turde de sige ligeud, at det var ud nu og her, men der er måske forsøg på at gøre NATO lidt mere spiseligt i de kredse.

Men det må så være med vore præmisser, vi går ind i dette politiske udvalgsarbejde, og dér har udenrigsministeren jo helt klart forklaret alle og enhver, så der ikke kan være nogen tvivl, hvorfor vi må forholde os til de foreliggende dagsordensforslag, som vi gør. Vi vil ind uden bindinger. Vi skal jo ikke i dette ad hoc-udvalg sidde og føre dansk udenrigspolitik. Det skal stadig væk være regeringens og udenrigsministerens opgave, og de, der måtte føle sig kaldet dertil, må så påse, om man dér overholder de vedtagelser, der har fundet sted i folketinget. Men når vi går ind i dette politiske ad hoc-udvalg, må det være vores opgave at arbejde for vort eget partis politiske interesser og dér kæmpe for de synspunkter, som vi synes er rigtige. Jeg synes, det var forkert, om jeg skulle gå ind og kæmpe for kongresvedtagelsen i socialdemokratiet.

Heri ligger der også et svar til fru Margrete Auken, som spurgte, hvorfor bl.a. mit parti ikke kunne støtte SFs dagsorden. Ja men det er det samme her. Den går måske ikke så meget ind på, hvad vi kan gøre i FN for afspænding og nedrustning, men mere på, hvad vi kan gøre i NATO. Det stemmer også meget godt overens med mit grundlæggende synspunkt, at vi bør gå den vej rundt, for vi går direkte til FN, men alligevel er der rejst nogle spørgsmål i SF-forslaget, som jeg synes kræver en nærmere afklaring og en nærmere drøftelse: hvad vil de politiske konsekvenser, sikkerhedspolitiske konsekvenser, konsekven-

[Bjørn Elmquist]

serne for vores NATO-medlemskab og vore NATO-løfter og -forpligtelser være, om vi går ind i nogle af de forslag, som SF her har fremsat? Derfor må det være rigtigt, synes jeg ud fra mit synspunkt, ikke at støtte SF-ideerne her, men at se nærmere på dem i det politiske udvalg, som nu skal i gang.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil gerne lige i forlængelse af hr. Bjørn Elmquists indlæg sige, at vores dagsorden bygger på, hvad der allerede er vedtaget her i folketinget. Det er ikke noget nyt, vi fører ind i billedet.

Jeg har egentlig kun nogle bemærkninger til udenrigsministeren og en enkelt bemærkning til hr. Lasse Budtz, og det drejer sig om selve resolutionen, spørgsmålet om afstemningen i FN, altså denne ikke-førstebrugsresolution. Jeg giver udenrigsministeren ret i, at det ikke er dansk politik at stemme for det, man kalder deklaratoriske forslag. Jeg er oven i købet selv af den opfattelse, at deklaratoriske forslag ikke er det bedste, vi har her i verden, og der kan være megen grund til at afholde sig fra at stemme eller i nogle tilfælde også stemme imod dem.

Jeg vil yderligere sige, at der da er en række Østforslag, som jeg mener vi skal afvise. Det er da ikke sådan, at fordi noget foreslåsovre fra Øst, mener jeg, at man skal stemme for det. Men når vi kommer netop til forslaget om ikke-førstebrugen, mener jeg ikke, at det bare har denne deklaratoriske karakter. Jeg mener tværtimod, som jeg sagde tidligere, at det ligger meget, meget tæt op ad den efterhånden berømte eller berygtede dagsorden af 3. maj. Måske kan regeringen begrunde med baggrund i dagsordenen, at man ikke kunne stemme for, men må undlade at stemme.

Det første punkt i FN-resolutionen går ud på en opfordring til atommagterne om at fremsætte erklæringer om ensidigt at give afkald på førstebrug, og hvis alle fem har fremsat sådanne erklæringer, er verden blevet et bedre sted at leve i. Det er ikke det, der står i dagsordenen af 3. maj, og det er også tvivlsomt, hvor megen effekt det faktisk vil have.

Men det andet punkt i resolutionen derovre i FN var en opfordring eller et pålæg til FNs nedrustningskommission – sådan en

findes der, den holder permanent møde i Genève – om at overveje at drøfte udformningen af et internationalt juridisk bindende instrument – det er vistnok det, vi andre kalder en international traktat – som forpligter atommagterne til ikke-førstebrug. Der stod ikke engang, at de blev forpligtet til det og skulle gøre det, men »at overveje«. Altså en opfordring til nedrustningskommissionen i Genève om at undersøge og overveje, om man vil lave sådan en traktat – eller et traktatudkast må der jo logisk være tale om. Det er operativt, og det er i overensstemmelse med dagsordenen af 3. maj 1984. Den pågældende tekst havde følgende ordlyd: det pålægges regeringen

»at arbejde for en international aftale, herunder mellem NATO og Warszawapagten, om nej til førstegangsbrug af kernevåben af enhver art«.

Må jeg så indskyde her til hr. Lasse Budtz, at i dagsordenen af 3. maj, som jeg lige har citeret, peges der ikke specifikt på forhandlinger mellem NATO og Warszawapagten, men der står, at regeringen skal arbejde for en international aftale, og denne aftale skal bl.a. også omfatte NATO og Warszawapagten. Men der er ikke her noget som helst i vejen for, at regeringen ikke også skulle arbejde for det i De Forenede Nationer og i nedrustningskommissionen i Genève – det er den, der er tale om her helt konkret – ja, det er oven i købet sådan, at i 1. november-dagsordenen pålægges regeringen at arbejde for sådanne ting i alle internationale fora. Så det er under alle omstændigheder helt ulogisk og i strid med dagsordenen af 3. maj, at den danske regering stemmer imod resolutionsforslaget derovre i FN, og jeg synes, den burde fordømmes for det. Jeg synes, den burde drages til ansvar for det. Det vil socialdemokratiet åbenbart ikke være med til, men så mener jeg, at vi i det mindste sådan fremadskuende, med henblik på fremtiden, kunne vedtage den dagsorden, der er foreslået af SF og VS, og som opfordrer regeringen til at arbejde for aftale om ikke-førstebrug i NATO, forelægge forslag i NATO og naturligvis i FN og følge de generelle retningstilkendigelser, som folketetinget er kommet med.

Jeg ved ikke, hvad socialdemokratiet nu vil med sin dagsorden. Vil man for 6. gang have bekræftet 3. maj-dagsordenen? Er det det, det drejer sig om? Regeringen tror ikke

[Gert Petersen]

mere på den, uanset hvor mange gange den bliver bekræftet. Det har vi fået at vide af udenrigsministeren. Eller er det dette 17 mands udvalg? Det tror jeg vi alle er enige om skal nedsættes. Vi har også hørt fra regeringen, at den er med på det, så det kan ikke så meget være det. Jeg ved ikke, hvad det er, og hvorfor man overhovedet opretholder den dagsorden og ikke trækker den tilbage og i stedet støtter det af SF og VS fremsatte dagsordensforslag. Det ville jeg egentlig godt have en forklaring på.

Stinus (RV):

Det radikale venstre kan stemme for det af hr. Pelle Voigt og hr. Albrechtsen fremsatte forslag om motiveret dagsorden. Det indeholder en klar og tydelig tilkendegivelse om, hvilken politik regeringen også efter det radikale venstres opfattelse bør føre, først og fremmest i FN, men også i NATO. Det radikale venstre tager det for givet, at regeringen loyalt inden for NATO tager sit udgangspunkt i den politik, folketingets flertal står for, bl.a. 3. maj-dagsordenen, men vi er enige med SF og VS i, at regeringen bør arbejde aktivt inden for NATO-kredsen på at opnå størst mulig tilslutning til disse synspunkter, og det siges i dagsordensforslaget.

Vi er også enige med SF og VS i, at det vil være en uholdbar situation, om det skulle blive kutyme, at regeringen handler i strid med, hvad et flertal i det udenrigspolitiske nævn råder regeringen til. I øvrigt finder vi fortsat, at udenrigsministerens argumentation er svag, når det gælder om at forklare, hvorfor regeringen stemte imod Ungarns, DDRs og Cubas forslag i FN. Jeg er enig med hr. Gert Petersen i, at regeringen først og fremmest stemte imod, fordi forslaget er fremsat af netop Ungarn, DDR og Cuba, men det er en svag argumentation.

Det radikale venstre kan altså stemme for det af hr. Pelle Voigt og hr. Albrechtsen fremsatte forslag om motiveret dagsorden. Vi synes, det er et godt forslag.

Det af hr. Lasse Budtz fremsatte dagsordensforslag indeholder også udmærkede ingredienser. Det radikale venstre kan give tilslutning til det, der står i dagsordensforslaget, men vi kunne nok have ønsket os visse ting udtrykt klarere, ligesom vi savner nogle af de elementer, som findes i det andet dags-

ordensforslag. På baggrund af udenrigsministerens mange korte indlæg i debatten i dag ser jeg det som noget positivt og meget vigtigt, at den af hr. Lasse Budtz foreslåede dagsorden henviser til 3. maj-dagsordenen. Vi vil således også kunne stemme for det socialdemokratiske dagsordensforslag, såfremt det skulle komme til afstemning først.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg skal efter anmodning afbryde forhandlingen og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 14.00.

Mødet udsat kl. 13.48

Mødet genoptaget kl. 14.00

Forhandlingen genoptoges.

Albrechtsen (VS):

Jeg vil gerne kort begrunde VS' stemmeafgivning i forbindelse med det socialdemokratiske dagsordensforslag.

For det første indeholder det efter VS' opfattelse ikke meget konkret af betydning ud over bekræftelsen af 3. maj-syltekruggedagsordenen.

For det andet indeholder det ikke de konkrete skridt, som f.eks. hr. Lasse Budtz forleden i Radiotetinget gav udtryk for sin støtte til, med hensyn til at rejse spørgsmålet om førstebrug i NATO-sammenhæng. Det indeholder meget lidt konkret.

For det tredje er der det meget alvorlige problem ved denne dagsorden, at den jo er en reel anerkendelse af, at flertallet har af fundet sig med, at regeringen uden konsekvenser trodser et råd fra et flertal i det udenrigspolitiske nævn til regeringen. Det er en meget betænkelig udvikling, der her er tale om, en meget farlig udvikling, som yderligere undergraver den parlamentariske kontrol med udenrigs- og sikkerhedspolitikken, et forhold, som jo også undergraves på andre felter. Jeg kan bare henvise til den debat, vi havde i går om FOFA-doktrinen.

For det fjerde bygger dagsordenen – det står måske ikke ordret i den – på forestillingen om, at der skulle kunne opnås enighed mellem socialdemokratiet og regeringen på baggrund af Dyvigrapporten, og vi har i dag

[Albrechtsen]

set, hvilke rammer regeringen har sat for dette arbejde. Regeringens betingelser er, at 3. maj-dagsordenen skal forringes, og sådan som disse forhandlinger nu er tilrettelagt, med de ting, der er sagt i dag, og med de manglende socialdemokratiske tilkendegivelser af, at dette er uantageligt, kan vi ikke støtte, at arbejdet finder sted på dette grundlag.

Derfor har VS besluttet, at selv om der ikke ud over henvisningen til 3. maj-dagsordenen er nogen formuleringer i denne dagsorden, som vi udtrykkeligt er modstandere af i den forstand, at vi skulle stemme imod dem, så vil vi undlade at stemme. Men jeg vil godt sige, at i de overvejelser, vi har haft, har vi meget indgående drøftet, om det i virkeligheden var rigtigere at stemme imod denne dagsorden. Vi er nået frem til at undlade at stemme til den ud fra de begrundelser, som jeg har nævnt, først og fremmest fordi selve indholdet af dagsordenen ikke ud over henvisningen til 3. maj-dagsordenen indeholder noget, som er direkte anstødeligt.

(Kort bemærkning).

Gert Petersen (SF):

Da jeg forstår, at socialdemokratiet ikke, hvad der ellers havde været logisk, har taget sin dagsorden tilbage, og da jeg ved, at socialdemokratiet endnu er et større parti end socialistisk folkeparti, og at dets dagsorden derfor kommer først til afstemning, er vi nødt til at tage stilling til den.

Jeg mener, at fremsættelsen af den socialdemokratiske dagsorden har haft to formål. For det første at forhindre, at SFs og VS' dagsorden kom til afstemning. Ganske vist vidste man ikke, hvordan denne dagsorden så ud; det kommer ikke socialdemokratiet ved. Det har bare det overordnede formål at forhindre, at en dagsorden fra vores side kommer til afstemning. Det har været det ene formål med denne dagsorden.

Det andet formål har naturligvis, som hr. Pelle Voigt sagde tidligere, været at række en hånd ud til regeringen, prøve på at genskabe det gamle flertal. Her har man altså fejlbe-regnet situationen totalt, og vi har tværtimod fået en overordentlig interessant opklaring omkring regeringens holdning til 3. maj-dagsordenen, overordentlig interessant, idet

det viser sig, at regeringen lægger stor afstand til denne dagsorden.

Umiddelbart ville det være vores konklusion, at vi ville stemme imod den socialdemokratiske dagsorden, men sådan som debatten er forløbet, og udelukkende fordi debatten er forløbet på denne måde og det derfor er vigtigt at manifestere tilslutningen til 3. maj-dagsordenen i dette ting, vil vi ikke stemme imod den socialdemokratiske dagsorden. Vi vil undlade at stemme. Vi beklager, at socialdemokratiet har søgt at køre et løb, som skulle have genskabt det gode forhold mellem socialdemokratiet og regeringspartierne, og som altså nu er endt i en fiasko med det resultat, at vi heller ikke får løst problemerne om, hvad Danmark skal gøre aktivt og effektivt for at gennemføre 3. maj-dagsordenen, ikke mindst når det drejer sig om ikke-førstebrug. Vi kan ikke få vedtaget en dagsorden herom, det blokerer socialdemokratiet for. Derfor vil vi ikke stemme for den socialdemokratiske dagsorden, vi vil heller ikke stemme imod den, idet den dog fastholder 3. maj-dagsordenen imod regeringspartierne. Vi vil altså undlade at stemme.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Der skal være plads til endnu en kort bemærkning.

(Kort bemærkning).

Anker Jørgensen (S):

Jeg vil gerne sige, at når jeg måske ikke var helt så hurtig til at række hånden op, var det, fordi jeg var temmelig sikker på, at nu, hvor statsministeren var kommet til stede, ville statsministeren tage ordet på baggrund af den debat, der har været. Men lad det nu ligge.

Statsministeren har tit udtalt ønsket om et bredt samarbejde også omkring sikkerhedspolitikken. Jeg vil nøjes med at sige, at der ligesom er slået skår i tingene gennem den udlægning, som udenrigsministeren har givet i dag, men det drejer sig jo alligevel om, at vi kan få et samarbejde om sikkerhedspolitikken.

Jeg mener naturligvis, at det, folketingets flertal tidligere har vedtaget, er noget aldeles afgørende. Derfor vil jeg sige nu, at det har stor værdi, at et flertal i folketinget endnu en gang understreger den dagsorden, som blev

[Anker Jørgensen]

vedtaget den 3. maj 1984. Statsministeren har senere sagt, at den også er grundlaget for regeringens sikkerhedspolitik, selvfølgelig sammen med andre dagsordener, og på den baggrund vil jeg håbe, at der kan være et bredt flertal – og jeg appellerer til alle – bag socialdemokratiets dagsorden i dag. Så får vi et godt, fornuftigt og perspektivrigt udgangspunkt for arbejdet i 17 mands udvalget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden af Lasse Budtz (S) (se foran)

vedtoges med 60 stemmer (S, RV) mod 4 (FP, FD); 88 (KF, V, SF, CD, VS, KrF, Steenholdt (GrønL.)) stemte hverken for eller imod.

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag om motiveret dagsorden af Pelle Voigt (SF) og Albrechtsen (VS) (se foran).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

13) Første behandling af lovforslag nr. L 98:

Forslag til lov om midlertidige foranstaltninger til begrænsning af okkerforurening.

Af Lone Dybkjær (RV), Lohmann (S), Leif Hermann (SF) og Anne Grete Holmsgård (VS).

(Fremsat 5/12 84).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Miljøministeren (Chr. Christensen):

Lad mig indledningsvis understrege, at jeg finder det højest ejendommeligt, at oppositionen har fremsat det lovforslag, vi i dag har til første behandling.

Jeg skal ikke trætte med en længere historisk redegørelse, men blot fremdrage enkelte forhold, der illustrerer dette. Den tidligere regering fremsatte i november 1980 et forslag til lov om tilskud til nedbringelse af okkerudledning i vandløb. Forslaget var et forsøg,

der skulle vise, hvor der er behov for okkerrensning, og hvilke muligheder der teknisk er for at rense. Den daværende miljøminister tilkendegav i betænkningen over lovforslaget, at han hverken fandt det praktisk rimeligt eller administrativt hensigtsmæssigt, at forbudsbestemmelsen i miljøbeskyttelseslovens § 17 skulle omfatte udledning af okkerholdigt vand fra almindelige landbrugsmæssige drænings- og afvandingsanlæg.

I slutningen af sidste folketingssamling havde vi her i folketinget en debat om okker. Til brug for debatten havde jeg afgivet en redegørelse om de erfaringer, der blev indhentet under forsøgsordningen. Under debatten kom det frem, at et bredt flertal ønskede et indgreb mod okkerudledninger i forbindelse med dræninger. Indgrebet skulle være udformet således, at det belastede landbruget mindst muligt.

I overensstemmelse hermed fremsatte jeg for en måned siden et forslag til lov om okker. Dette lovforslag har man fra oppositionens side ikke kunnet eller villet gå ind i en reel behandling af, således at det kunne træde i kraft den 1. januar 1985 som forudsat under debatten i sidste samling.

I stedet har man fremsat dette lovforslag, som viderefører støtten til de forsøgsanlæg, der er etableret efter den hidtidige lov, og samtidig indfører et forbud mod fri dræning på en væsentlig del af det samlede landbrugsareal.

Lad mig her straks understrege, at regeringen ikke kan støtte det foreliggende lovforslag. Jeg har selvfølgelig sympati for, at man sørger for, at de okkerrensningsanlæg, der er etableret, kan køre videre. Jeg har da også sympati for, at okkerbelastningen i de berørte dele af landet ikke forøges i den periode, loven skal gælde i. Men lad mig fremhæve, at lovforslaget stiller landmændene i de okkerpotentielle områder helt urimeligt. De vil ikke vide, om de vil kunne komme til at dræne, og hvornår det i givet fald vil kunne ske. De vil heller ikke vide, under hvilke omstændigheder, herunder af økonomisk art, det vil kunne ske. Det bliver endnu mere grelt, når det kun er i en tredjedel af det areal, der drænes i de okkerpotentielle områder, at det vil være nødvendigt at gribe ind over for okkergener. De øvrige arealer vil altså blive forhindret i at blive drænet, selv om de ikke vil give okkerproblemer.